

Edukativne slikovnice

Brođanac, Mirna

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:123743>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

SMJER BIBLIOTEKARSTVO

Ak. god. 2020./2021.

Mirna Brođanac

Edukativne slikovnice: usporedba hrvatskih i inozemnih izdanja

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Daniela Živković

Zagreb, rujan 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvale

Najprije zahvaljujem poštovanoj i dragoj prof. dr.sc. Danieli Živković na stručnom, strpljivom, toplom i poticajnom vođenju kroz postupak izrade diplomskog rada, ali i na svojoj vjeri u moj potencijal koju mi je pokazivala za vrijeme studija. Bila mi je zaista čast i zadovoljstvo surađivati.

Zatim zahvaljujem timu entuzijasta s EU projekta "Every story matters" na povezivanju s inozemnim nakladnicima te svim hrvatskim i inozemnim nakladnicima koji su pristali sudjelovati u istraživanju.

Ogromno hvala članovima moje obitelji koji zajedničkim snagama čine uporište od ljubavi u kojem sve moje počinje i završava.

Naposljetku, želim zahvaliti svim svojim prijateljima čija mi prisutnost pomaže da sačuvam osmijeh, razum i optimizam u ovom teškom vremenu.

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Slikovnica nekad i danas	7
2.1 Povijesni razvoj slikovnice u svijetu.....	7
2.2. Povijesni razvoj slikovnice u Hrvatskoj	13
2.3. Definicije, ciljevi, funkcije, vrste i podjele slikovnica.....	16
3. Edukativna slikovnica; alat pomoću kojeg dijete lakše upoznaje svijet što ga okružuje	39
3.1. Usporedba hrvatskih s inozemnim izdanjima edukativnih slikovnica	39
3.2. Poslovanje hrvatskih nakladnika edukativnih slikovnica	47
3.2.1. Stvarni troškovi proizvodnje jednog primjerka edukativne slikovnice u Hrvatskoj	50
3.2.2. Određivanje tržišne cijene neke edukativne slikovnice	50
3.2.3. Naknada za autore.....	51
3.2.4. Kriterij odabira rukopisa	51
3.2.5. Tiskane ili e-knjige?	51
3.2.6. Prodaja knjiga po simboličnim cijenama	52
3.2.7. Zadovoljstvo nakladnika količinom edukativnih slikovnica na tržištu	52
3.2.8. Proces izrade edukativne slikovnice	52
3.2.9. Kako privući dječju pažnju?	52
3.2.10. Prikupljanje sredstava za objavljivanje slikovnica i njihova promocija	53
3.2.11. Uvoz edukativnih slikovnica	53
3.2.12. Prodaja edukativnih slikovnica	53
3.2.13. Suradnja nakladnika s knjižnicama	54
3.2.14. Suradnja nakladnika s autorima	54
3.2.15. Utvrđivanje naklade svakog izdanja	54
3.2.16. Prodaja u stvarnoj vs. prodaje u mrežnoj knjižari	55
3.2.17. Suradnja nakladnika s grafičkim urednicama	55
3.2.18. Kriterij odabira tiskare	55
3.2.19. Katalog i web stranica	55
3.2.20. Ulazak nakladnika u suizdavaštvo	56
3.2.21. Postupak uređivanja edukativnih slikovnica	56
3.2.22. Otpor djece prema čitanju i njegov utjecaj na nakladništvo	57
3.2.23. Što trebaju imati slikovnice uvrštene na popis literature korisne za poticanje čitanja kod djece i mladih	57
3.3. Poslovanje inozemnih nakladnika edukativnih slikovnica.....	57

3.3.1. Prikaz poslovanja Lantana publishinga kroz sažetak kratkog intervjua s osnivačicom Alice Curry	58
3.3.2. Prikaz poslovanja Rose Storiesa kroz sažetak intervjua s predstavnicom Rozemarijin Houben	59
4. Zaključak	66
5. Popis literature.....	68
6. Dodatak; transkripti intervjua s nakladnicima.....	72
6.1. Intervju s urednikom izdanja Naklade Naša djeca, Manetom Galovićem.....	72
6.2. Intervju s osnivačicom Naklade Evenio Jelenom Kovačić.....	75
6.3. Intervju s Xehavetom Abrashiem, predstavnikom Naklade Ljevak.....	79
6.4. Intervju s ilustratoricom i kourednicom Kašmir prometa, Andreom Peterlik Huseinović	83
6.5. Intervju sa spisateljicom Silvijom Šesto, osnivačicom i glavnom urednicom Naklade Semafora	87
6.6. Intervju s osnivačicom Lantana publishinga gospođicom Alice Curry.....	90
6.7. Intervju s predstavnicom Rose Storiesa Rozemarijin Houben	92
7. Popis slika	98
8. Sažetak.....	102
8. Summary.....	103

1. Uvod

Autorica ovog diplomskog rada od ranog djetinjstva gaji posebnu ljubav prema slikovnicama. Te važne, često opsegom nevelike knjige, nudile su joj beskonačnu mogućnost kretanja, maštanja i istraživanja kako fiktivnog svijeta priča, tako i vlastite okoline unutar koje, zbog tjelesnog invaliditeta, nikada nije mogla slobodno koračati. One su za nju koja je već u dobi od tri godine znala napamet reproducirati poznate bajke, premda u isto vrijeme još uvijek nije mogla samostalno okretati glavu, zaista bili prostori slobode, prozori u svijet i polja neograničenih mogućnosti. Izbor teme je stoga razumljiv.

Zahvaljujući čudesnim životnim okolnostima autorica se u okviru EU projekta „Every Story Matters“ našla u ulozi dječje spisateljice.¹ Napisala je tekst slikovnice za osnovnoškolce koja potiče inkluziju. Prema službenoj definiciji Američkog muzejskog udruženja inkluzija predstavlja: „namjerne, trajne napore kako bi se osiguralo da različiti pojedinci u potpunosti sudjeluju u svim aspektima organizacijskog rada, uključujući procese donošenja odluka. Također se odnosi na načine na koje se različiti sudionici vrednuju kao poštovani članovi organizacije i / ili zajednice.“² Slikovnica koja potiče djecu da ulože trud i pomognu drugačijima, često i slabijima od sebe te s istima ostvare prijateljski odnos, edukativna je u dubljem smislu riječi.

Kad se već našla s jedne strane tržišta dječjih knjiga, autorica ovog diplomskog rada, odlučila je i istražiti kako je onima s druge strane, nakladnicima slikovnica sličnih njezinoj budućoj. Početna poglavlja rada bave se poviješću slikovnice u Hrvatskoj i u svijetu, definicijama samog pojma, te podjelama i vrstama slikovnica.

Zbog toga je autorica nakon pregledavanja literature o slikovnici, uspoređivanja definicija i kriterija za njezino vrednovanje provela dva istraživanja. Jedno uključuje usporedbu slikovnica na temelju odabranih kriterija. Drugo istraživanje provela je među hrvatskim i stranim nakladnicama slikovnica pomoću strukturiranog intervjua. Ciljevi diplomskog rada su:

1. Dati jasan i točan uvid u povijest razvoja slikovnice kao nakladničkog proizvoda, ali i kao književne vrste u Hrvatskoj i u svijetu, s posebnim naglaskom na edukativne slikovnice.

¹ Više o projektu vidjeti na: <https://www.everystorymatters.eu/>

² Definicija inkluzije dostupna na: <https://www.aam-us.org/programs/diversity-equity-accessibility-and-inclusion/facing-change-definitions/>

2. Pokazati jedan od mogućih načina usporedbe i procjene kvalitete različitih izdanja hrvatskih sa sličnim izdanjima inozemnih edukativnih slikovnica.
3. Istražiti, proučiti i na temelju odabranih primjera dobre prakse pokazati kako funkcionira hrvatsko, a kako inozemno nakladništvo edukativnih slikovnica u današnje vrijeme.

U svrhu ostvarivanja zadnjeg navedenog cilja najbolje služe transkripti intervjua s nakladnicima. Oni daju uvid u pravo stanje stvari na različitim tržištima dječje literature i pokazuju da je izdavanje takve literature, posebice ove koja pokušava na zanimljiv način educirati djecu, roditelje i ostale sudionike odgojno obrazovnog procesa, ozbiljan posao koji zaslužuje više poštovanja i pozornosti šire javnosti. Netom izrečena tvrdnja, najbolje dolazi do izražaja u sumirajućem zaključku rada.

2. Slikovnica nekad i danas

Početak razvoja slikovnice seže još u 17. stoljeće. Tada je slikovnicom je nazivana i doživljavana svaka knjiga koju krasi slike. Postupno dolazi do promjene shvaćanja. U 19. stoljeću se pojam slikovnice počinje vezati uz knjige namijenjene poučavanju i zabavi djece što joj priskrbuje status temeljnog dijela dječje književnosti. Takva vrsta književnosti u to je vrijeme na početku.

Danas postoje i slikovnice za odrasle, ali o njima u okviru ovog studentskog pisanog ostvaraja neće biti riječi. Pozornost će biti usmjerena na slikovnice koje spajaju djecu i njihove bližnje, sudionike odgojno-obrazovnog i ostalih važnih životnih procesa. Nastavak poglavlja donosi kratak uvid u povijest slikovnica u Hrvatskoj i svijetu. Nakon njega slijedi pregled različitih definicija, obilježja, vrsta i podjela koje prate višestoljetni razvoj slikovnica od spomenutih početaka do suvremenosti.

2.1 Povijesni razvoj slikovnice u svijetu

Prva svjetski poznata i priznata slikovnica pod nazivom *Orbis sensualium pictus* (*Oslikani osjetilni svijet*) na tržištu knjiga u Nürnbergu pojavljuje se već 1658. godine. Objavljen najprije na latinskom i njemačkom, „Orbis se smatra prvom “edukativnom slikovnicom” u povijesti

namijenjenoj djeci koja je poslužila kao uzor kasnijim bogato ilustriranim knjigama.“ (Čičko, 2000:17).

Knjiga koja je donijela promjene plod je stručnog pedagoškog i književno-umjetničkog rada Čeha Jana Amosa Komenskog (slika 1). Taj iznimni filozof, teolog, pedagog i književnik s umom ispred svog vremena, bio je svjestan povezanosti ljudskih vizualnih i drugih osjetilnih zapažanja sa sposobnostima pamćenja i učenja, što se vidi kako iz naslova djela, tako i iz načina na koji je pisano. Nalikuje slikovnom rječniku u kojem su jasna i razumljiva objašnjenja pojmova popraćena crtežima.

Dok neki istraživači pokušaje stvaranja dječjih slikovnica vide već u srednjovjekovnim ilustriranim Biblijama, drugi ne dvoje o važnosti izdanja *Orbis sensualium pictus*. Jedna od tih drugih svakako je Dubravka Kalinić Lebinec koja u svom članku „Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu“ tvrdi: “Upravo tim djelom započeo je i razvoj dječje književnosti, ali i shvaćanje djeteta kao konzumenta, kojemu se mora pristupiti sasvim drugačije nego odraslom čitatelju.“ Ista autorica o piscu ove važne knjige zaključuje sljedeće: „Komenski je sliku uvidio kao univerzalni jezik i uz njenu pomoć opismenjao djecu i odrasle držeći se načela da slikovnica mora biti psihološki, lingvistički i pedagoški ispravna. Iako su prošla više od tri i pol stoljeća od objavljivanja ovog djela, sa zadanim bi se načelima složile i suvremena pedagogija, psihologija, književnost, ali i likovna umjetnost.“ (Kalinić Lebinec, 2018,url.)

Slika 1. Portret Jana Amosa Komenskog

Kada želimo pratiti razvoj dječje književnosti, s naglaskom na slikovnicu u Europi, pozornost moramo usmjeriti na dva područja: njemačko i britansko.

Njemačka riječ za slikovnicu je *Bilderbuch*. Osobito važan za tamošnji razvoj slikovnice sasvim sigurno je nakladnik Friedrich Johann Justin Bertuch (1747.–1822.) (slika 2) o čijem uspješnom nakladničkom pothvatu u razdoblju od 1792. do 1830. literatura kazuje sljedeće: „*Prvim ocem slikovnice* Europljani zapravo smatraju weimarskog nakladnika J. Bertucha, koji je 1792. godine realizirao izvrstan nakladnički pothvat objavivši divot-izdanje *Slikovnice za djecu* sa 6.000 bakroreza. Bertuch je slikovnicu prodavao i u kompletu i pojedinačno, kako bi postala dostupna i djeci i roditeljima slabijeg imovinskog stanja. Smatrao je kako dječja slikovnica treba biti obvezan dio inventara dječje sobe poput krevetića, lutke ili drvenog stolića, a zalagao se da najranije poučavanje djeteta treba započeti preko slika“ (Čičko, 2000:17). Ne smije se zaboraviti ni njegova oslikana enciklopedija za djecu u dvanaest svezaka (slika 3).

Slika 2. Portret nakladnika J. F. J. Bertucha

Slika 3. Crteži iz oslikane dječje enciklopedije J. F. J Bertucha

Povezivanje slikovnice s najmlađim uzrastom događa se tek u 19. stoljeću. „Oko 1830. godine pojavljuju se slikovnice poetskog tipa (narodne lirske pjesme, dječje rime, narativne pjesme, bajke), koje su imale ilustraciju kasno-romantičnoga stila. Razdoblje bidermajera podjednako njeguje i slikovnice s motivima genre-slikarstva. U realističnom crtežu prikazuju se nježni, sentimentalni i didaktički prizori iz svakodnevnoga građanskog i dječjeg života „(Batinić i Majhut, 2001: 21).

Dašak noviteta na njemačkom tržištu dječje književnosti za najmlađe donosi objavljivanje slikovnice pod naslovom *Struwwelpeter* (slika 4). Autor ovog neobičnog djela nije književnik, nego liječnik imena Heinrich Hoffmann, podrijetlom iz Frankfurta. Doktor Hoffman najprije je koristio pseudonim Reimerich Kinderlieb, a knjiga o kojoj se govori u prvom izdanju nosi naslov *Der Struwwelpeter oder lustige Geschichten und drollige Bilder für Kinder von 3-6 Jahren* i na tržište izlazi 1845. godine. (prema Miljan, 2013:8)

Pisana je u stihovima prepunim ironijskog prizvuka. Tim načinom autor na specifičan način promiče građanske norme dobrog ponašanja što je čini edukativnom. Pod danas uvriježenim naslovom izlazi tek od petog izdanja, 1847. godine.

Zanimljiva iz više aspekata, slikovnica *Struwwelpeter* vrlo brzo uspijeva privući pozornost široke mase čitatelja, prevedena je na brojne jezike i stekla je svjetsku slavu. U današnje vrijeme mnogi je književno teoretičari smatraju prvom pravom slikovnicom.

Na hrvatskom tržištu pojavila se tek 1925. pod naslovom *Janko Raščupanko*.

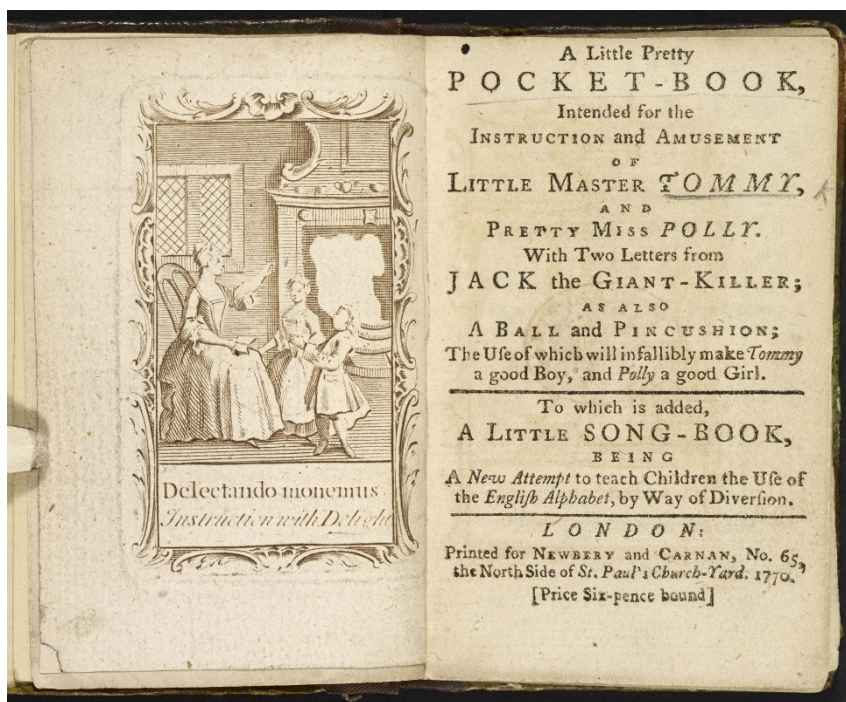
Slika 4. Naslovnica petog izdanja *Struwwelpetera*

U Njemačkoj su se osamdesetih godina 19. stoljeća pojavile i prve trodimenzionalne knjige. Izradio ih je ilustrator Lothar Meggendorfer.

Povijesni razvoj slikovnice u Velikoj Britaniji također počinje Komenskovom uspješnicom, točnije njenim prijevodom. Godine 1659. na engleski ju je preveo Charles Hoole (Batinić i Majhut, 2000: 24).

Pišući o počecima slikovnice Batinić i Majhut, detaljno, jasno i precizno opisuju situaciju u Velikoj Britaniji pa se njihovi ostali navodi u nastavku poglavlja ne prenose parafraziranjem, nego doslovno.

„Britanski izdavač John Newbery, također nazvan „ocem dječje književnosti“ 1744. godine izdao je dječju knjigu pod nazivom *A Little Pretty Pocket-Book* (slika 5), što u prijevodu znači *Mala zgodna džepna knjižnica*. Ovo djelo smatra se prvom dječjom knjigom, a sastoji se od jednostavnih pjesmica koje su napisane za svako slovo abecede. To je prva knjiga kojoj je naglasak bio na zabavnom sadržaju. Knjiga je bila vrlo omiljena u Engleskoj, a smatra se jednom od najvažnijih i najutjecajnijih knjiga u povijesti dječje književnosti (Batinić i Majhut, 2000: 24 prema Križanović, 2020:6).“

Slika 5. Naslovna stranica *A Little Pretty Pocket-Book*

„Svojim slikovnicama Majka Hubbard (1805.) i Bal leptira, John Harris je početkom 19. stoljeća započeo pravu modu slikovnica u kojima je boja imala vrlo važnu ulogu za djecu“ (Batinić i Majhut, 2000:19 prema Križanović, 2020:6).

„Važan korak u razvoju engleske slikovnice u periodu od 1800. do 1830. godine bile su slikovnice nakladnika Dean&Co, koji su izdavali djela s temama tradicionalnih brojalica, ABC i bajki u živim bojama, ali po vrlo pristupačnim cijenama. Dean je također uveo posebnu vrstu slikovnica, koje su se zvale knjige-igračke (toybooks), a bile su kvadratnog velikog formata i imale su vrlo niske cijene u verziji na tvrdom kartonu, te nepoderive slikovnice, koje su bile otisnute na kartonu ili linoleumu. Takve slikovnice zahtijevale su velike naklade kako bi uspjele zadržati nisku cijenu.

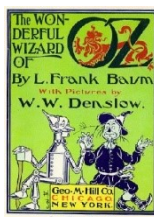
Godine 1846. izlazi Book of Nonsense Edwarda Leara, koju zbog uloge njegovih ilustracija treba smatrati slikovnicom, (Batinić i Majhut, 2000:19 prema Križanović, 2020:6).

U Americi su Louisa May Alcott i Mark Twain podjednako uspješno popularizirali realističnu fantastiku za djecu. Čudesni čarobnjak iz Oza L. Franka Bauma 1900. bila je jedna od prvih knjiga američkog podrijetla koja je zagovarala apsurd i fantastiku, iako je i dalje bila duboko moralistička (slika 6). Tako je 1922. Američko knjižničarsko udruženje ustanovilo Newbery

medalju za izvrsnost u pisanju za djecu kako bi potaknulo izdavače da donesu više dječjih knjiga u tisak. Uspjelo je i to. Potaknuti privlačnošću i razvojem sustava javnih knjižnica u Americi, izdavači su dječju književnost počeli doživljavati kao novo tržište. Caldecottova medalja za izvrsnost u ilustraciji za djecu ustanovljena je 1938. godine.

Avantura i junakovo putovanje uvijek su bile središnje teme u pričama za djecu, ali kako se primarni fokus preusmjerio s morala na zabavu, tako su se povećavale i teme poput mašte, samoosnaživanja i identiteta. Winnie the Pooh, Hobbit, Narnia Chronicles i djela Roalda Dahla izašli su iz Britanije, a Amerika je iznjedrila autore poput Laure Ingalls Wilder, dr. Seussa, EB Whitea (Charlotteina mreža) i Roberta McCloskeya (Behrens, 2015:url).

Premda netom nabrojana djela nisu slikovnice, bila su prozori u svijet mašte te važan dio djetinjstva i razvojnog procesa mnoge djece u Americi i šire. Ta nepobitna činjenica osigurala im je mjesto u ovom radu.

Slika 6. Naslovna stranica prvog izdanja *Čarobnjaka iz Oza*

2.2. Povijesni razvoj slikovnice u Hrvatskoj

Tijekom prvog razdoblja razvoja dječje književnosti u Hrvatskoj njome su prvenstveno smatrane knjige za djecu. „Prva takva knjiga objavljena na hrvatskom tržištu bila je *Mlaissi Robinzon: iliti jedna kruto povolya, y hasznovita pripovezt za detczu* iz 1776. godine. Zahvaljujući objavljivanju navedenog naslova Novoselska će tiskara ostati trajno upamćena kao nakladnik prve dječje knjige koja je objavljena u Hrvatskoj na hrvatskom jeziku.

Sve hrvatske ilustrirane knjige za djecu koje izlaze nakon te 1776. godine pisane su u pedagoškom ključu. U takvom se vremenu pojavljuju i prve slikovnice, ali one su često doživljavane vrlo neozbiljno, gotovo poput igračkaka, namijenjenim isključivo dječjoj rasonodi što jasno pokazuje da slikovnica dugo nije našla ravnopravno mjesto unutar dječje književnosti“ (Batinić, Majhut, 2001:39).

Već više puta spomenuti autori dalje opisuju kako su slikovnice toga vremena često izdavane bez osnovnih podataka, kao što su imena autora ilustratora te godina i mjesto izdavanja, a neke čak i bez informacije o nakladniku.

U hrvatskom nakladništvu i književnosti sve do 1869. godine nije postojao službeni termin za slikovnicu. Autorice Martinović i Stričević tvrde kako se tek tada pojavljuje riječ „slikovnjak“ (2011).

Popis knjiga nakladnika Mučnjaka i Senftlebena iz 1880. godine kao najstariju sačuvanu hrvatsku slikovnicu navodi *Domaće životinje*, a autorice Hameršak i Zima (2015.) tu titulu pripisuju slikovnici *Mala zvernica*. *Domaće životinje* čiji je tekst napisao Josip Milaković, objavljene su 1885. godine u nakladi Albrechta i Fiedlera. *Malu zvernica* objavio je 1864. tadašnji najveći nakladnik književnosti za djecu Lavoslav Hartman (Prema Simčić, 2020:6).

Autorica ovoga diplomskog rada dijeli mišljenje s autoricama Marijanom Hameršak i Dubravkom Zimom. Slikovnica *Mala zvernica* čuva se u Hrvatskom centru za dječju knjigu u Zagrebu (slika 7). Ista je dragocjena knjižica dio digitalnih zbirki KGZ-a.

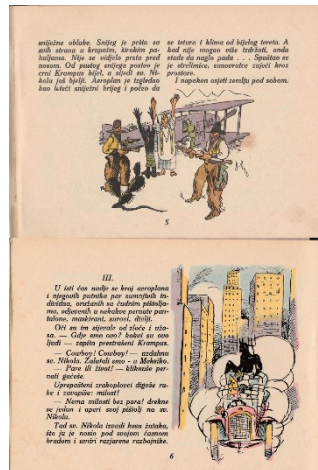

Slika 7. Ilustracija u slikovnici *Mala zvernica*

Od Hartmanovih izdanja važno je još spomenuti i slikovnicu *Domaće životinje i njihova korist* objavljenu 1863. godine. Ona nije sačuvana što je velika šteta za ovaj rad jer bi se zbog svoje edukativne dimenzije savršeno uklopila u temu.

Lavoslava Hartmana je na mjestu najvećeg nakladnika hrvatske dječje književnosti u razdoblju od 1900. do 1918. godine naslijedio Stjepan Kugli. Kugli je objavljivao puno, ali bez obzira na svoj ugled nije činio sve kako je trebao pa su često njegova izdanja izlazila bez imena autora teksta i navođenja godine izdanja, tek bi ponekad naveo ilustratora i to najčešće u slučaju kad su isti pisali i tekst, poput recimo, Ise Velikanovića. Osim njega dobro posluju još dva nakladnika: Trpinac i Margold, ali niti jedan od njih ne objavljuje kompletne slikovnice.

Među nepotpunim slikovnicama svakako se ističe *Sveti Nikola u Jugoslaviji* (slika 8). Za nju Martinović i Stričević tvrde sljedeće: „Slikovnica koja se također može smatrati djelom hrvatskih autora, na temelju slike i teksta je Sveti Nikola u Jugoslaviji iz 1922. godine. Slikovnica nije kompletna jer autorima ne znamo imena. Djelo preuzima formu dječje slikovnice, a autor koristi parodiju kako bi progovorio o ekonomskoj i političkoj situaciji u Jugoslaviji u to vrijeme“ (Martinović i Stričević, 2013: 22).

Slika 8. Unutrašnjost slikovnice *Sveti Nikola u Jugoslaviji*

„Za slikovnicu *Dječja čitanka o zdravlju* nepotpisan tekst je napisala Ivana Brlić-Mažuranić, a ilustracije napravio Vladimir Kirin. Ta slikovnica smatra se prvom kompletno hrvatskom slikovnicom. Slikovnicu je 1927. godine objavio Higijenski zavod.“ : (Batinić i Majhut, 2001:37 prema Ktižanović, 2020:8)

Osim navedenih naslova koji su označili početke razvoja slikovnice na hrvatskom tržištu važno je napomenuti da njihovo objavljivanje u komercijalne svrhe doživljava svoj procvat u razdoblju između dva rata. Tada se brojni pojedinci različitih profesija odlučuju pisati tekstove za slikovnice. Najuspješniji među njima je, tvrde Batinić i Majhut (2001.), svakako bio novinar Dinko Chudoba kojemu su naklade Papiros i Naproza u razdoblju između 1932. i 1942. godine izdale pedeset i pet slikovnica (slika 9).

Slika 9. Jedna od slikovnica Dinka Chuldobe

Slikovnica je književna vrsta u kojoj tekst i ilustracija trebaju postojati u ravnopravnom odnosu. Iščitavši literaturu shvatili smo da su hrvatske slikovnice dugo ilustrirali strani ilustratori te da je sama ilustracija bila podređena tekstu.

Stanje se mijenja sporo i postupno. Do najveće pozitivne promjene dolazi tek 1966. godine kada je utemeljena *Nagrada Grigor Vitez* o čijoj važnosti za hrvatsku slikovnicu autorica Verdonik zapisuje sljedeće: „Nagrada "Grigor Vitez", prva hrvatska nagrada za tekst i ilustraciju dječje knjige zasnovana je 1966. godine. Godina njezina utemeljenja poklapa se sa svjetskim trendovima: Andersenova nagrada koja se od 1956. godine dodjeljuje piscima, a od 1966. godine i ilustratorima. Iste te godine na Sajmu dječje knjige Bologni utemeljena je izložba ilustracija. Godine 1967. utemeljen je Bijenale ilustracija Bratislava (BIB) - prvi svjetski bijenale ilustracije dječje knjige. Katalog ilustratora koji se neprekidno popunjava do danas formiran je šezdesetih godina 20. stoljeća u Dječjem odjelu Gradske knjižnice u Zagrebu“ (Verdonik, 2015:9).

Premda je slikovnica na hrvatsko tržište došla kasnije, nego što je to bilo na svjetskim tržištima, Hrvatska je ipak uhvatila korak. O najboljim primjercima suvremenih hrvatskih, ali i svjetskih izdanja edukativnih slikovnica pisat ćemo u nekom od sljedećih poglavlja.

2.3. Definicije, ciljevi, funkcije, vrste i podjele slikovnica

Ovo poglavlje donosi kratak pregled raznolikih definicija pojma slikovnice. Unutar njega će se također pokušati omogućiti uvid u podjele, vrste i funkcije književne vrste kojom se bavimo, uzevši u obzir da ona osim umjetničke posjeduje i tržišnu vrijednost svojstvenu svim nakladničkim proizvodima.

„Slikovnica je prva knjiga koje dijete dobiva u ruku“ (Crnković, 1986: 8).

„Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima“ (Paliska, 1997: 88)

„Slikovnica, knjiga sa slikama namijenjena djeci. Budući da djeca zapažaju slike prije govora, slikovnica već kod najmlađe djece potiče uočavanje, razmišljanje i verbalno izražavanje, razvija maštu, utječe na emocionalni razvoj i usvajanje estetskih stavova. Sadržaj slikovnice jednostavan je i prilagođen djeci, a u dobroj su slikovnici povezane likovno-estetske i odgojno-obrazovne kvalitete. Slikovnica može imati i kratak tekst, koji je u funkciji razumijevanja slike, može biti dvodimenzionalna, trodimenzionalna, zvučna i dr.“ (Hrvatska enciklopedija, 2021).

„Slikovnica je vizualni medij koji uspostavlja i razvija komunikaciju između odrasle osobe i djeteta i uvelike može utjecati na razvoj govora djeteta“ (Petrović-Sočo, 1997: 12).

„Slikovnica je knjiga za djecu koja pretežno sadrži slike ili se sastoji samo od slika ili crteža“ (Anić, 2015: 536).

Jedna za drugom u prethodnim su recima nabrojane samo neke od mogućih definicija polaznog pojma ovog rada. Već je i letimični pogled na svaku od njih pojedinačno dovoljan da se uoči slaganje autora u trima stvarima:

1. To je knjiga za djecu. Zahtjevi suvremenog doba iznjedrili su i terapijske slikovnice za odrasle, ali njima ovdje nećemo posvećivati pozornost.
2. Ima važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu.
3. Nastaje kombiniranjem teksta i slika prilagođenih dječjoj dobi.

Sve navedeno jasno i precizno istovremeno i sažima i nadopunjuje autorica Narančić- Kovač koja govoreći o obilježjima suvremene slikovnice tvrdi: „Suvremena slikovnica ima nekoliko čimbenika odnosno svojstava koji ju odlikuju, a to su dvostruki vizualno-verbalni diskurs, trodimenzionalnost, interaktivnost, specifično čitateljstvo i relativno mali broj stranica“ (Narančić Kovač, 2015:58). Ista autorica uvjerena je i u sljedeće: „Slikovnica je vrsta umjetničke knjige jer njene osobine nisu strogo određene i jer je njezino područje pojavljivanja na sjecištu različitih disciplina, polja i ideja pa samim time govorimo o djelu koje se „odlikuje izrazitom fleksibilnošću i varijabilnošću“ (Narančić Kovač, 2015:58).

S tim se djelomično možemo složiti. Izrazito je važno i razlikovanje pojmova *slikovnica* i *ilustrirana knjiga*. Ono je u radovima autorice Narančić Kovač prisutno. Ta se činjenica mora

naglasiti jer često dolazi do izjednačavanja tih dvaju pojmova. Takvo razmišljanje ne čudi, ali je potpuno pogrešno jer se zanemaruju specifičnosti obaju književnih vrsta.

Prema Narančić Kovač: “Najvažnije obilježje ilustrirane knjige, koje ju i razlikuje od slikovnice, jest da je u njoj moguće razdvojiti tekst od ilustracija, kako bi ostao potpuno cjelovit da ga se može objaviti ili ilustrirati. U slikovnici ilustracije imaju jednaku važnost kao i tekst, dakle, ravnopravni su“ (Narančić Kovač, 2011: 19-20 prema Križanović, 2020:13).

Sličan navod nalazi se i kod Čačka a glasi ovako: „Slikovnica se tipski razlikuje od ilustrirane knjige. U ilustraciji se naglasak stavlja na sliku kojom se izražava glavni i najvažniji dio misli. Slikom se animiraju čitatelji knjige“ (Čačko, 2000: 15).

Promišljanje o nabrojenim definicijama navodi nas na jednostavan zaključak da je u slikovnici ilustracija neodvojiv dio književnog djela, a u ilustriranoj knjizi ilustracija samo nadopunjuje tekst. Na naš se zaključak lijepo nadovezuje sljedeća rečenica iz literature: „Ilustracija je nužan sastavni dio slikovnica. Ona razvija maštu i pojmovni svijet, senzibilizira osobu koja nema dovoljno razvijenu maštu i sposobnost vizualizacije. Likovni tekst treba biti izuzetno jasan i zanimljiv, a osobito treba voditi brigu o boji i dinamici crteža“ (Kos-Paliska, 1997: 88).

Dob potencijalnih čitatelja jedan je od najvažnijih čimbenika koji se trebaju uzeti u obzir pri odabiru kvalitetne slikovnice jer ona određuje kognitivne sposobnosti osobe. Upravo o njima ovisi djetetovo razumijevanje pročitano ili preslušano. Kao što piše Zalar:“ Slikovnica „predstavlja prijelaz iz situacijskog konteksta“ u kojemu se dijete nalazi u carstvo simbola crteža i slova koji su međusobno povezani. Slikovnica sadrži jedinstveni rječnik, a tekst i slika zajedno čine povezanu cjelinu, tj. priču“ (Zalar, 2009:5-6).

Smatramo kako su najtočniju i ponajprije sveobuhvatnu definiciju slikovnice izvele autorice Hameršak i Zima, vodeći se tezom što ju je još 1976. godine u svojoj knjizi *American Picturebooks from Noah's Ark to the Beast Within* iznijela teoretičarka Barbara Bader. Njihova definicija glasi ovako: „Slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni i povijesni dokument, i naposljetku, djetetovo iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica“ (Hameršak i Zima, 2015:164 prema Bader, 1976.).

Važno je napomenuti kako je spomenuta knjiga Barbare Bader mnogim američkim autorima polazišna literatura tijekom bavljenja razvojem slikovnica na tamošnjem tlu.

Pažljivo iščitavanje maloprije spomenute definicije autorica Hameršak i Zime, vodi nas u detaljnije istraživanje slikovnica, a prvo čemu ćemo nakratko posvetiti pozornost su, dakako, ciljevi koje želimo postići upoznavanjem malenih čitatelja sa slikovnicom. Prema autoru Silku Štefančiću ti se ciljevi mogu svesti na sljedećih deset:

- ❖ „upoznavanje boja i likova
- ❖ zapažanje elemenata na cjelinama
- ❖ buđenje dječje mašte
- ❖ razvijanje smisla za lijepo
- ❖ pripovijedanje pripovijesti kao čin prenošenja i doživljavanja sadržaja
- ❖ slovanje slova radi značenja pisane ili tiskane riječi
- ❖ slušanje i razvijanje glazbene kulture
- ❖ razvijanje psihomotornih sposobnosti
- ❖ zadovoljavanje kreativnih potreba
- ❖ odrastanje“ (Štefančić, 2000:88-89).

U životu su obično ciljevi ostvareni kada određena stvar, stroj ili zamisao funkcionira u zadanom kontekstu. Sa slikovnicama nije drugačije. Ako autori i nakladnici slikovnica žele zajedničkim snagama stvoriti kvalitetan proizvod, valja im sve vrijeme proizvodnog procesa na umu imati funkcije koje dobro izrađene slikovnice moraju ispuniti. Njih je šest, ovako izgleda njihov popis:

„ -informativsko-odgojna,

-spoznajna

-iskustvena

-estetska

-zabavna i

- govorno-jezična“ (Čačko, 2000: 15-16).

Čačko je zapravo ispisao prvih pet funkcija, govorno jezičnu dodao je kasnije. Nju prvu navode autorice Martinović i Stričević 2011. godine.

Postoji nekoliko važećih popisa funkcija slikovnica. Odlučujemo se za netom navedeni jer nam se čini najjasnijom.

Slijedi opis svake funkcije prema spomenutoj literaturi.

❖ INFORMACIJSKO – ODGOJNA FUNKCIJA

Slikovnica je djetetu jedan od mnogih izvora znanja o svijetu koji ga okružuje i sebi samome. U njoj su ponuđeni odgovori na pitanja što zaokupljaju njegov znatiželjni um, književni junaci imaju rješenja za njegove probleme. Uživiljeno u njihove pustolovine, dijete razmišlja, analizira, uspoređuje i zaključuje. Baš kao što piše autor Petar Čačko: „Sadržaj slikovnice informira i odgaja dijete, uči ga lijepom ponašanju, higijeni i zdravlju, odnosima u obitelji te izražavanju osjećaja. Dijete na taj način upoznaje svijet koji ga okružuje.“ (Čačko, 2000: 15).

❖ SPOZNAJNA FUNKCIJA

Dijete o svojoj okolini koja za njega onako malenoga predstavlja čitav, ogroman svijet neprestano i na razne načine otkriva nove stvari. Slikovnica mu služi kao uvijek dostupan alat unutar kojeg može provjeriti ispravnost shvaćanja do kojih je došlo osjetilima ili kroz odnose s drugima. Potom može odlučiti hoće li ih zadržati ili odbaciti.

ISKUSTVENA FUNKCIJA

Zajednica u kojoj dijete biva odgajano odgovorna je za njegovu socijalizaciju i uklapanje u zadani kulturno društveni kontekst. Slikovnica mu omogućuje proširivanje vidika i upoznavanje sa svijetom onkraj granica roditeljskog doma. Na taj način ono čitajući posredno skuplja nova iskustva ili barem temelj za njih u budućnosti. Ako dijete nije sposobno čitati samo uspostavlja se blizak odnos između njega i onih koji mu čitaju, a to su najčešće članovi uže i šire obitelji. Zahvaljujući ritualu čitanja, tada dolazi do povezivanja generacija. Osim toga, kao što tvrde autorice: Martinović i Stričević: „Slikovnica može naučiti dijete o postojanju kultura koje su drugačije ili o traumama nasilja i rata“ (Nikolajeva, 2003. prema Martinović i Stričević, 2011: 53).

❖ ESTETSKA FUNKCIJA

Ova je funkcija povezana s djetetovim osjećajem za lijepo. Lijepo ilustracije čine slikovnicu privlačnijom i zanimljivijom te samim time i edukativnijom. Susret s ljepotom likovnih i grafičkih elemenata unutar slikovnica sasvim sigurno utječe na njegov kasniji ukus.

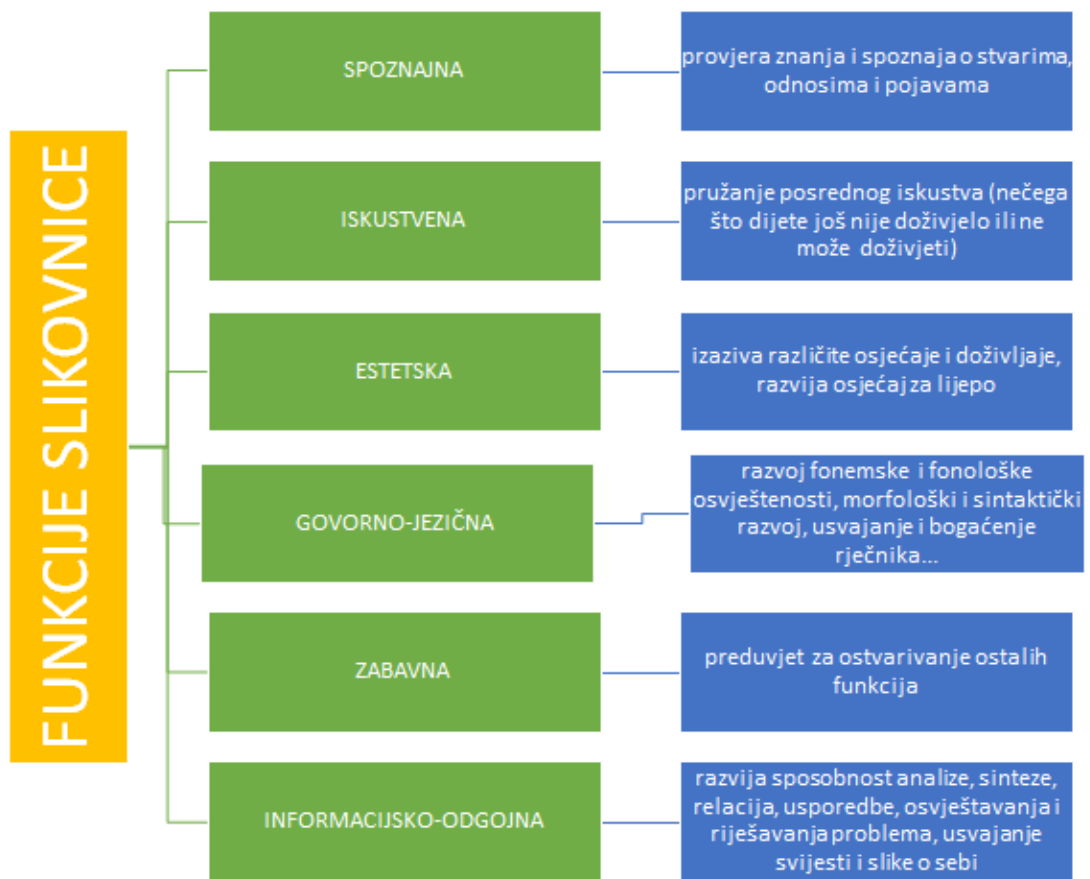
❖ ZABAVNA FUNKCIJA

Sam naziv funkcije govori sve o njejoj svrsi i važnosti pa smatramo da je dovoljno samo citirati literaturu u kojoj piše: „Dijete se s knjigom treba zabavljati i u njoj uživati

kroz igru, a pritom upijati znanje. U društvu s knjigom djetetu ne smije biti dosadno već zabavno, stoga je ova funkcija važna kao i sve ostale“ (Čačko, 2000:17).

❖ GOVORNO- JEZIČNA FUNKCIJA

Mnoga su djeca osnovna znanja o vještini čitanja te o glasovima i slovima stekla upravo listajući i istražujući maštovit svijet slikovnica. Pomoću slikovnice dijete obogaćuje i razvija vlastiti vokabular, postaje svjesno pojma i pojave teksta te uči kako tekst funkcionira. Ova je funkcija osobito važna iz više lako dokučivih razloga.

Grafički prikaz funkcija slikovnice prema: Čačko (2000), Crnković i Težak (2002) i Nikolajeva (2003)

Graf 1. Prikaz funkcija slikovnice

Ako samo spomenemo vrste slikovnica, pred nama će se otvoriti šaroliko polje raznih vrsta. Tomu je tako jer autori imaju različita mišljenja i kriterije za određivanje vrste pojedine slikovnice, premda su kriteriji za razlikovanje kvalitetnih od nekvalitetnih

prvih knjiga za djecu već odavno postavljeni. Jedan od njih svakako je već spomenuta dob djeteta, a o ostalima autorica Marija Bratonja kaže sljedeće:

❖ „ILUSTRACIJA

Tekst i ilustracija u slikovnicama su jednako važni. Odnos teksta i ilustracije se mijenja s dobi djeteta. Dok je dijete manje, ilustracije trebaju biti veće, jednostavne i razumljive, bez previše detalja. Kako dijete raste, tako se i detalji u ilustracijama povećavaju, one trebaju biti nestereotipne i autentične. I u slikovnicama za male i u slikovnicama za malo veće, ilustracije trebaju biti usklađenih boja i maštovite jer djeca ne vole imitaciju. Vidjet ćete i sami kako brzo nauče prepoznati stil jednog ilustratora pa shvate da su ilustracije slične nekima iz druge slikovnice koju ste već prije čitali, a kojoj je isti ilustrator.

❖ TEKST

Tekst u kvalitetnoj slikovnici treba biti razumljiv, logičan i originalan. I on, naravno, ovisi o dobi djeteta. Na početku će to biti samo pojmovi, pisani velikim fontom slova, a kasnije će se tekst proširivati, smanjujući veličinu fonta do predškolske dobi do onakvog kakav će biti u početnici za 1.razred. Najvažnije je da tekst bude primjeren stupnju djetetovog razumijevanja, zanimljiv, duhovit i maštovit.

❖ TEHNIČKA IZVEDBA

Zadnja, ali ne i najmanje važna, je tehnička izvedba slikovnice. Materijal od kojeg je slikovnica načinjena treba biti kvalitetan, otporan na habanje jer će, nadamo se, često biti djetetu u rukama. Slikovnica bi trebala biti bez oštrih rubova, oslikana neškodljivim bojama. Malenoj djeci će zanimljive biti slikovnice od mekanoga materijala, maštovitih oblika, možda i sa zvučnim elementima. Najmanji jako vole interaktivne slikovnice s prozorčićima, krugovima koji se okreću, pomicaljkama, rupama.

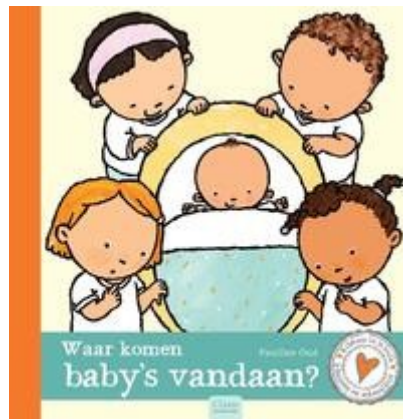
Uvijek je bolje da su slikovnice tvrdo ukoričene, ali samo iz praktičnih razloga, zbog trošenja materijala. Format slikovnice treba biti prilagođen dobi djeteta. Manjoj djeci najbolje odgovara format 20x20 cm ili 15x20 cm, dok veći mogu čitati slikovnice raznih formata. Prijelom i grafički elementi su izuzetno važni. Lako je prepoznati nekvalitetnu slikovnicu po tom pitanju. Zna se dogoditi da ilustracija uopće ne prati tekst pa se nađete u situaciji da čitate djetetu jedno, a ilustracija pokazuje nešto sasvim drugo. Ili je ilustracija koja prati tekst na drugoj stranici pa dijete onda okreće listove i ne obraća pažnju na tekst koji čitate“ (Bartonja, 2018.,url).

Ista autorica piše: „Nekvalitetne slikovnice ćete lako prepoznati—često nema podataka o odgovornosti (imena autora/ilustratora), nemaštovite su, često stereotipne i s

prejednostavnim, gotovo djetinjim tekstom. Pravopis i gramatika su im loša strana, mnogo je pogrešaka. Nerijetko se radi o slikovnicama čiji su likovi iz dječjih animiranih filmova pa se njihova popularnost prenosi iz jednog medija u drugi s ciljem što veće i brže zarade“ (Bartonja, 2018.,url).

Sad kad su još jednom utvrđena najvažnija saznanja pozornost, zaista posvećujemo vrstama slikovnica.

Dikić, Težak i Zalar oformili su tipologiju slikovnica s obzirom na funkciju i podijelili ih na slikovnice *poetskog tipa* i slikovnice *spoznajnog tipa* (slika 10 i 11). (Dikić i sur,1996)

Slika 10. *Naslovnica nizozemske slikovnice čiji naslov u prijevodu glasi “ Odakle dolaze djeca“ pomoću koje pripadnici najmlađeg uzrasta mogu spoznati i razumjeti suštinu trudnoće i rađanja djece.*

Grafenauer uvodi podjelu slikovnica na:

- “ 1.tradicionalnu literarnu slikovnicu
- 2.timsku (u kojoj tekst i ilustracija nastaju od istog autora)
3. strip slikovnice
4. slikovnice bez riječi
- 5.popularno znanstvene te
6. realne slikovnice“ (Grafenauer, 1978: 7-14).

Slika 11. *Unutrašnjost suvremene popularno znanstvene slikovnice „Priča o jednom kraju“*

Glavni kriterij za diobu slikovnica kod Nikolajeve je tekst, odnosno, njegova količina. Prema njoj postoje tri vrste slikovnica: „1. slikovnice u kojima je odnos slike i teksta simetričan

2. slikovnice u kojima se slika i tekst međusobno dopunjuju i

3. slikovnice u kojima je odnos slike i teksta stupnjevit“

(Santoro, 2009: 63-74 prema Nikolajeve, 2001).

Osim navedenih postoje još brojne podjele slikovnica, ali ovdje ih nećemo sve navoditi. U nastavku rada posebnu pažnju posvećujemo najdetaljnijoj od svih podjela. Nju su izradili autori Majahut i Zalar i uvrštena je u *Hrvatsku književnu enciklopediju* 2008. godine. Slikovnice su unutar spomenute podjele razvrstane u skupine prema pet kriterija:

„ 1. slikovnice s obzirom na oblik

2. slikovnice prema strukturi izlaganja

3. slikovnice prema sadržaju

4. slikovnice s obzirom na vrstu likovne tehnike koja se koristi

5. slikovnice s obzirom na sudjelovanje recipijenta „(Majahut i Zalar,2012).

Slikovnice mogu biti objavljene u najrazličitijim oblicima. Mogućnosti se na polju estetskog izgreda knjiga za djecu neprestano povećavaju jer su i dječja očekivanja od zabave, učenja i igre veća zbog odrastanja u doba tehnološkog napretka. Najrašireniji su sljedeći oblici:“ pop-up, nepoderive, slikovnice igračke, leporello, multimedijске slikovnice.“(Majahut i Zalar, 2008 prema Martinović i Stričević, 2011: 51).

U jedinu trodimenzionalnu vrstu tiskanih slikovnica svrstavaju se upravo pop-up slikovnice. One sadrže trodimenzionalne prikaze likova i ostale ilustracije koje se okretanjem stranica pojavljuju pred čitateljevim očima. Tako na primjer, matematičke edukativne slikovnice često sadrže kartonske ili plastične znakove za računske operacije ili 3D satove čije se kazaljke mogu okretati u svim smjerovima. Pomoću njih djeca mogu na zanimljiv način učiti i vježbati snalaženje u vremenu. Bilo koja važna prirodna pojava, također može biti materijal za divne pop up slikovnice.

Jedna takva je i britanska slikovnica *Under the ocean*. Autorica Anouck Boisrobert je čitanje slikovnice pretvorila u avanturu otkrivanja oceanskih dubina što je odlično, ako imamo na umu to koliko djecu uzbuđuje pustolovina. Ova krasna knjižica prvi put je objavljena kod britanskog nakladnika naziva Tate 2013. godine, a napravljena je da nadahne, pouči, zabavi i zbliži djecu od četiri godine naviše i drage im odrasle, drugim riječima potencijalne čitače.

Slika 12. *Naslovnica i unutrašnjost britanske pop up slikovnice „Under the ocean“*

Efekt iznenađenja prisutan pri susretu sa „živim dijelovima“ pop up slikovnica zadržava pažnju malenih čitatelja i sasvim sigurno čini početničke muke s čitanjem zabavnijima, a samim time i lakšima (slika 12).

Nepoderivim slikovnicama sam naziv govori sve o svrsi i obliku. Namijenjene su najmlađima koji svim osjetilima, a posebice dodirom, ushićeno i aktivno istražuju okolinu. Iz tog se razloga uglavnom izrađuju od platna ili plastike. Neuništivi materijali omogućuju djeci potpuno slobodno rukovanje takvim slikovnicama (slika 13). „Prvi put su se pojavile na tržištu još u 19. stoljeću. Bile su otisnute na kartonu ili linoleumu“ (Batinić i Majahut, 2017.:37).

Slika 13. *Platnena slikovnica hrvatskog obrta za proizvodnju edukativnih platnenih slikovnica „Kikolino handmade“*

Glavna odrednica slikovnica igračka su u stranice ušiveni krpeni likovi koji čitanje pretvaraju u igru i obrnuto. Platnene slikovnice mogu se, osim u nepoderive, uvrstiti i među slikovnice igračke.

Leporello slikovnice su slikovnice čije stranice nisu uvezane, nego su uzastopno nanizane i posložene tako da zajedno tvore oblik harmonike. Najzastupljenije su takve slikovnice za najmlađe, ali nedavno je u izdanju Školske knjige na hrvatsko tržište izašla iznimno lijepa, duhovita i mudra leporello poetska slikovnica *Zaljubljena u čitav svijet* nastala kreativnom suradnjom nagrađivane spisateljice Olje Savičević Ivančević i nadarene ilustratorice Ane Kovačić (slika 14). Ova je posebna slikovnica namijenjena osnovnoškolcima.

Slika 14. *Leporello poetska slikovnica „Zaljubljena u čitav svijet“*

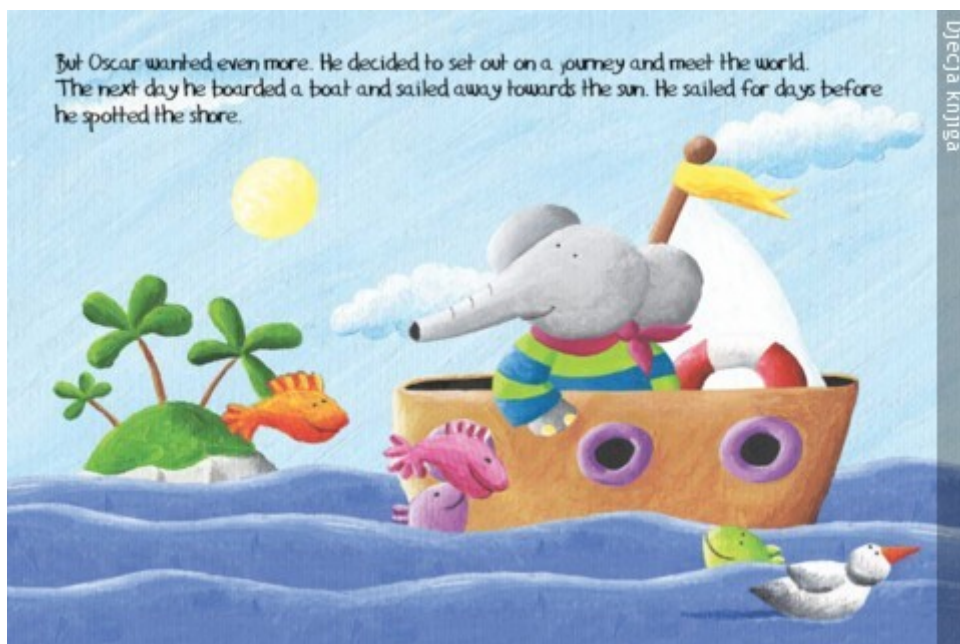
Multimedijske slikovnice idu u korak s povećanom uporabom modernih tehnologija u društvu.

Unutar njih su objedinjeni:

- 1) slika
- 2) zvuk i
- 3) tekst

Prema Martinović (2011.) prva hrvatska multimedijska slikovnica bila je *Slonić Oskar*, autorice Andree Peterlik Huseinović, vlasnice nakladničke kuće Kašmir promet, odnosno, Dječje knjige. Slikovna *Slonić Oskar* može se čitati na Iphoneu i Ipadu, a pisana je za djecu u dobi od dvije do sedam godina (slika 15).

Osim teksta na engleskom i hrvatskom jeziku, aplikacija ima i mogućnost naracije, kao i pozadinsku glazbu koji se po potrebi isključuju u glavnom izborniku.. Ukloniti se može i ispisani tekst, pa djeca mogu uživati isključivo u ilustracijama i u zabavljanju s interaktivnim dijelovima na svakoj stranici. Interaktivni čimbenici imaju svrhu omogućiti djeci da istražuju priču svojim dodiranjem, uz opuštajuću glazbu i na taj način razvijaju fine motoričke sposobnosti.

Slika 15. Stranica u multimedijskom izdanju slikovnice „*Slonić Oskar*“

Kad se slikovnice promatraju prema strukturi izlaganja, u vidokrugu nam se pojavljuju dvije vrste slikovnica: 1. Narativne

2. Tematske

Najučestalije narativne slikovnice u Hrvatskoj su ilustrirana izdanja poznatih bajki, a tematske su posvećene temama iz dječje svakodnevice. Takve su, kao što je već spomenuto, bile i prve hrvatske slikovnice jer su se bavile temama uzgoja životinja i seoskog života.

Sadržaj slikovnica može biti zaista raznovrstan, ali najrasprostranjenije kako u Hrvatskoj tako i u svijetu su problemske slikovnice. Problemske slikovnice suvremena su podvrsta edukativnih slikovnica čiju svrhu autorica Čičko opisuje riječima: "Problemska se slikovnica nastoji približiti svakodnevnom, stvarnom životu, ne priznajući pritom postojanje tabu-tema. Ni jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom" (Čičko, 2000: 18).

Nije na odmet napomenuti da se prva problemska slikovnica pojavila na tlu Zapadne Europe.

Ovakve slikovnice pomažu djeci koja prolaze kroz traumatična ili nepredviđena pa stoga i stresna iskustva da se lakše nose sa situacijom, dajući im junake njihovih godina koji imaju rješenje za njima samima naizgled nesavladive probleme.

Važno je naglasiti da se oko svrhe i opisa problemskih slikovnica u Hrvatskoj, metaforički rečeno, lome koplja jer teoretičari ne uspijevaju usuglasiti mišljenja. Postoje čak tri teoretičarske skupine. Jedna misli da sadržaj slikovnica čine prikazi životnih situacija u kojima se sasvim sigurno nalaze i djeca i odrasli čitatelji te da je njima samima odluka hoće li se poslužiti predloženim rješenjem ili će pronaći svoje. Drugi su skloni tezi kako je u problemskoj slikovnici problem tek predstavljen. Potraga za prihvatljivim rješenjem u potpunosti pada na leđa čitatelja. Treći se bave isključivo načinom na koji je problem predstavljen. (prema Zalar, 2009: 6.)

Do neslaganja između teoretičara dolazi i u polju nazivanja problemskih slikovnica. Neki ih, zbog terapijskog učinka što ga mogu imati na čitatelja, a koji je dokazan njihovim korištenjem tijekom provođenja biblioterapije, nazivaju terapijskim slikovnicama.

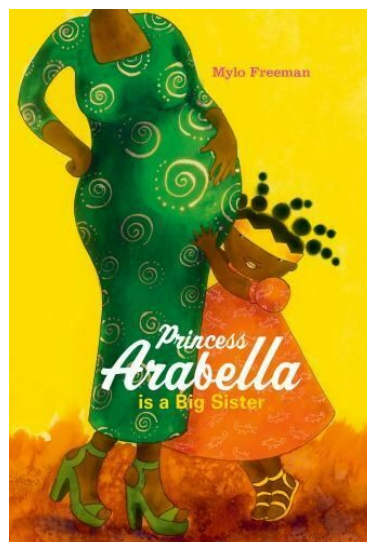
Za autoricu ovog diplomskog rada terapijske slikovnice su podvrsta problemskih slikovnica, a problemske su, pak podvrsta edukativnih slikovnica. Terminologija će u nastavku rada biti prilagođena i upotrijebljena u skladu s ovom tezom. Štoviše, ostatak rada poslužit će za njeno dokazivanje.

Kako što govore autorice Martinović i Stričević za nastanak kvalitetne problemske nužna je predana suradnja stručnjaka iz različitih područja, poput pedagogije, psihologije, pedijatrije, odgajateljske struke, književnosti, likovne umjetnosti i drugih. (Martinović i Stričević, 2011).

Sada je pravi trenutak da se navedu primjeri dobrih hrvatskih i inozemnih problemskih slikovnica.

Prvi primjer je slikovnica za najmlađe nagrađivane nizozemske spisateljice afričkog porijekla Mylo Freeman *Princess Arabella is a big Sister* (slika 16). Tankočutna spisateljica s istančanim osjećajem za jezik i odličnom sposobnošću za zadržavanje dječje pažnje ispisuje i ilustrira prekrasnu inkluzivnu priču malene princeze crne boje kože imena Arabella najednom postavljene pred izazov prihvaćanja dolaska prinove u obitelji. S tim se izazovom suočavaju mališani širom svijeta, a ova ih slikovnica na divan način uči važnosti bratsko-sestrinske ljubavi i nesebičnosti.

Ova važna slikovnica tek je djelić uspješnog nakladničkog niza slikovnica o Princezi Arabelli u brojnim životnim situacijama. O uspjehu niza govori i činjenica da su prema slikovnicama rađene predstave za djecu, a prema samom Arabellinom liku i lutke. Nije nevažno napomenuti da je gospođa Freeman na online predavanju koje je prošle godine održala sudionicima projekta spomenutog u uvodu ovog rada, izjavila da je lik princeze Arabelle osmislila kako bi tamnoputim djevojčicama odgajanim u bjelačkom društvu i kulturi podarila njima sličnu princezu te tako pokazala da se sve djevojčice imaju pravo osjećati kao princeze. Smatramo da ta plemenita namjera dodatno povećava vrijednost književnog djela. Izdanje na engleskom jeziku objavio je 2019. godine nigerijski nakladnik s podružnicom u Londonu Cassava Republic Press.

Slika 16. Naslovnica problemske slikovnice „*Princess Arabella is a big Sister*“

Posebnu problemsku, a ujedno i terapijsku slikovnicu, naslovljenu *San ljetne noći* napisao je poznati hrvatski književnik Zoran Ferić. U njoj autor kroz jednostavnu formu i jezik prilagođen osnovnoškolskom uzrastu obrađuje osjetljivu temu dječjeg nošenja s bolešću roditelja. Glavni junak je dječak Dado čija mama boravi u bolnici što ga, naravno, zabrinjava i rastužuje. Sve bi vjerojatno i ostalo tako, da nema njegovog brižnog oca. Zahvaljujući snazi očinske ljubavi udružene s izrazitom vlastitom maštovitošću i ljepotom jednog novog, neobičnog poznanstva, znatiželjni dječak uspijeva pobijediti strah od majčine bolesti. Autor djeci i odraslima pokazuje kako, uz malo mašte i puno roditeljske ljubavi, svaku tešku i bolnu životnu situaciju možemo pretvoriti u uzbudljivu pustolovinu.

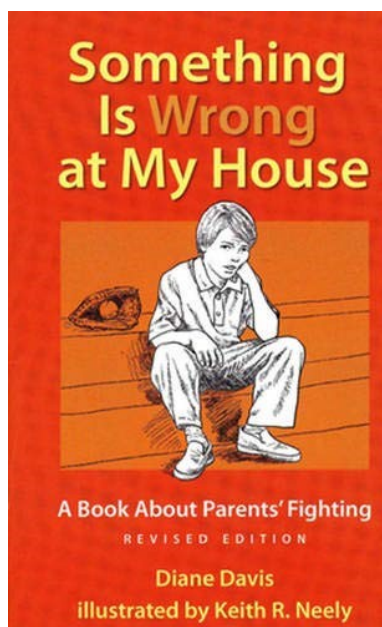
Slikovnicu *San ljetne noći* objavila je 2019. godine nakladnička kuća VBZ kao prvu u nizu slikovnica u kojoj autor Ferić, po zanimanju srednjoškolski profesor, progovara o temama o kojima odrasli s djecom vrlo često izbjegavaju razgovarati (slika 17). Ilustrirao ju je Dominik Vuković.

Slika 17. Naslovnica problemske (terapijske) slikovnice „ *San ljetne noći*“

Slijedi još jedna slikovnica izvrsna za učenike nižih razreda osnovne škole. Autorica Diane Davis svoje osobno iskustvo nasilja u obitelji iskoristila je kako bi pomogla djeci žrtvama i svjedocima obiteljskog nasilja da zatraže i dobiju pomoć. Njezina slikovnica pod nazivom *Something Is Wrong at My House: A Book About Parents' Fighting* može poslužiti i kao opomena nasilnicima da djeca potpuno razumiju i shvaćaju užas njihovih postupaka (slika 18). Dostupna i na španjolskom i na engleskom jeziku, ova, bogato i svrhovito ilustrirana slikovnica,

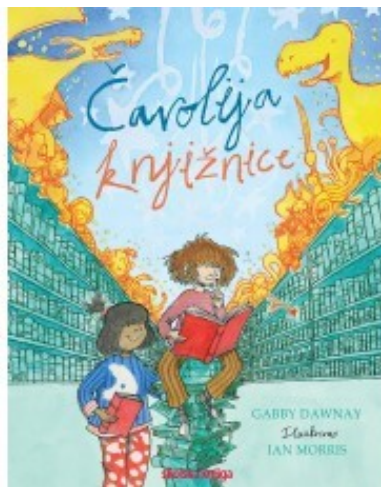
objavljena je 2010. godine. Nakladnik je bio američki Parenting press, specijaliziran za objavljivanje elektroničkih knjiga raznovrsne tematike i tiskanih izdanja književnosti za djecu. Nismo uspjeli doći do saznanja posluje li ovaj nakladnik još uvijek. Službenu internetsku stranicu nije bilo moguće pronaći, a drugih izvora nažalost nismo imali. Ilustracije su djelo Keitha R. Neelya.

Slika 18. Naslovnica problemske slikovnice „*Something is wrong at my House*“

Ove je godine u izdanju Školske knjige izašao hrvatski prijevod izvrsne problemske slikovnice za više razrede osnovne škole *Čarolija knjižnice* o čijoj vrijednosti najbolje govori sam nakladnik mameći čitatelje ovim riječima: “Knjižnica je puna knjiga, pa uđi čim prije i tvoja se omiljena među njima krije. Nije lako kad iz mnoštva jednu se odabrat mora... No zabava već počinje – biranje je prava fora. Luka nije uvjeren da su knjige za njega, preduge su, dosadne i on bi radije gledao TV, ali zahvaljujući upornosti njegove prijateljice Eme, Luka će otkriti svijet dinosaura, princeza, gusara, nogometa i svemirskih letjelica te se napokon zaljubiti u knjige i čitanje. Pridruži se Luki i Emi dok zajedno otkrivaju čaroliju koja se skriva između korica svake knjige. Napisana u stihovima neodoljivog ritma u nadahnutom prijevodu Ozrena Doležala, ova je priča namijenjena svima koji još nisu sigurni da je čitanje zabavno. Priču je ilustracijama u tehnici vodenih boja oživio Ian Morris u čast velikim ilustratorima Quentinu Blakeu i Chrisu Ridellu. Priča koja će probuditi ljubav prema čitanju, knjižnici i pisanoj riječi kod svakog pa čak i kod najneodlučnijeg čitatelja“ (Školska knjiga, 2021.,url). O autorici Gaby Dawnay ne znamo puno, tek da je spisateljica dječjih književnih uspješnica i scenaristica televizijskih

programa namijenjenih upravo djeci. Ta činjenica samo potvrđuje da odluka o uvrštavanju „Čarolija knjižnice“ u odabrane primjere dobrih problemskih slikovnica nije pogrešna (slika 19).

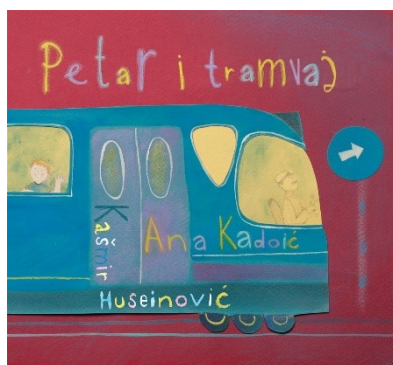

Slika 19. Naslovnica problemske slikovnice „Čarolija knjižnice“

Sljedeća na popisu je problemska slikovnica *Petar i tramvaj* hrvatskog nakladnika naziva Kašimir promet, odnosno, Dječja knjiga. Priča Kašmira Huseinovića, osnivača Kašimir prometa prati dječaka Petra tijekom njegove prve samostalne vožnje tramvajem. Prilagođena učenicima nižih razreda osnovne škole, slikovnica *Petar i tramvaj* na, istovremeno, jednostavan i zanimljiv način educira djecu o važnosti poštivanja prometnih pravila koje je odraz lijepog ponašanja i dobrog kućnog odgoja. Ilustracije s pomno odabranim bojama, osmislila je Ana Kadoić (slika 20).

Ovu slikovnicu smatramo problemskom jer je glavni lik postavljen u novu životnu situaciju. On proživljava iskustvo prve samostalne vožnje tramvaja pa prema tome i prvi put samostalno otkriva okolinu te osjetilima vida i sluha upoznaje ljude koji nisu članovi njegove obitelji. Uz svoju zabavnu dimenziju, svako prvo iskustvo nosi sa sobom i onu drugu, prepunu straha i sumnje u vlastite sposobnosti. Čitatelji zajedno s protagonistom proživljavaju svu kompleksnost jednog, životnog iskustva tako se pripremajući za ono što oni sami u tom smislu trebaju doživjeti ili ga uspoređujući s već doživljenim.

Intervju s ilustratoricom i spisateljicom te suosnivačicom Kašimir prometa, suprugom Kašmira Huseinovića, Andreom Peterilik Huseinović sastavni je dio sljedeće cjeline ovog diplomskog rada.

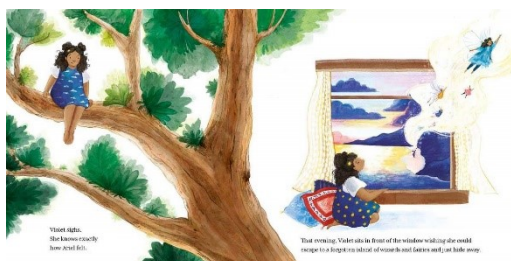

Slika 20. Naslovnica problemske slikovnice „ Petar i tramvaj“

Britanski neovisni nakladnik Lantana Publishing objavio je sredinom prošle godine neobičnu slikovnicu „ Violet Tampest“ (slika 21). Autor Ian Eagleton i ilustratorica Clara Anganuzi stvorili su dirljivu pripovijest uz koju oni najmlađi od tri godine naviše već pri prvim čitanjima svojih roditelja, skrbnika ili drugih dragih osoba mogu naučiti što je samopouzdanje te kako ga podići ili vratiti.

Priča govori o djevojčici Violet koja se našla u velikom problemu. Glas joj se najednom utišao pa neprestano šapuće, a mora nastupati u školskoj predstavi. Kako će prebroditi taj izazov i pobijediti svoj strah od javnog nastupa pitanje je na koje će čitatelji pronaći odgovor u ovoj iznimnoj slikovnici. Rješenje koje se nudi je ljubav i ohrabrenje bližnjih. Snaga tih emocija je ono što uplašenu djevojčicu čini sposobnom uspješno savladati njoj naizgled nesavladiv izazov.

Ne postoji dijete na svijetu koje se neće više puta u životu suočiti s problemom manjka samopouzdanja ,zato smatramo kako bi bilo idealno da se ova slikovnica prevede na brojne jezike i nastavi služiti kao izvor hrabrosti i onim mališanima koji čak ni pod pritiskom suvremenog doba, nisu odmah u vrtiću počela učiti globalni engleski jezik. S osnivačicom Lantana Publishinga, gospođicom Alice Curry, vodili smo kratak, ali ugodan razgovor čiji je transkript također dio ovog rada.

Slika 21. Unutrašnjost problemske (terapeutske) slikovnice „ Violet's Tampest“

Premda je ova godina u Hrvatskoj obilježena pandemijom i potresima, to sudeći po novim naslovima iz područja dječje književnosti, nije pretjerano negativno utjecalo na proizvodnju i prodaju slikovnica.

Poznati autor problemskih slikovnica s terapijskim učinkom, majstor pripovijedanja o emocijama jezikom bliskim djeci, Toni Percival napisao je i ilustrirao, a Profil knjiga d.o.o. objavila novu zabavnu i pronicljivu slikovnicu. Naslov *Mišini novi prijatelji* (slika 22) dio je već naveliko poznatog nakladničkog niza, nedvosmislenog naziva *Veliki, važni osjećaji*.

Sadržaj slikovnice lijepo opisuje upravo nakladnik: „Miša obožava izrađivati stvari, ali postoji nešto što je za nju jako teško, a to je sklapati prijateljstva. Miša ne zna točno što bi trebala učiniti, što reći ni u kojem trenutku. Uz to, ona ima poteškoća prepoznati i odgovoriti na reakcije druge djece tijekom druženja. No, jednoga dana Miša otkrije da posjeduje poseban talent koji će joj pomoći da se snađe u izazovnim društvenim situacijama i stekne prijatelje.

Topla i prisna priča o radosti, ali i mukama stvaranja te održavanja novih prijateljstava. Savršena slikovnica koja pomaže djeci pri snalaženju u društvenim situacijama i razumijevanju važnosti prihvaćanja i uključivanja drugih“ (Profil knjiga d.o.o., 2021.,url).

Slika 22. Naslovnica problemske (terapijske) slikovnice „Mišini novi prijatelji“

Još je 2013. godine američki izdavač Simon & Schuster objavio slikovnicu bez teksta posvećenu isključivo rješavanju konkretnog problema. Djelo *The Boy and the Airplane* ilustratora Marka Petta sadrži priču o dječaku čija se omiljena igračka u obliku zrakoplova spletom nesretnih okolnosti našla na krovu (slika 23). Dok uzbuđeno prate protagonista pri njegovu pokušaju smišljanja i rješavanja ovog problema, razigrani i znatiželjni čitatelji kakvima je slikovnica namijenjena, primorani su se i sami zapitati kako bi oni riješili taj ogroman problem. Zahvaljujući toj dilemi oni su tijekom čitanja višestruko aktivni, što je izvrsno.

Slika 23. Naslovnica problemske slikovnice „ *The Boy and the Airplane*“

Njemački nakladnik Carlsen objavio je 2016. godine slikovnicu *Das kleine Wir* autorice i ilustratorice Daniele Kunkel (slika 24). U njoj autorica zorno i djeci razumljivo prikazuje razvoj sukoba između vršnjaka. O temi govori otvoreno, dajući do znanja da su sukobi normalan dio života, ali pri tome istovremeno naglašavajući njihov štetan utjecaj na prijateljstva, obiteljsku slogu i druge važne komponente sretnog djetinjstva. Broj sukoba će se smanjiti, ako se djeca uvažavati i, ako će im odrasli, pomagati pri njegovanju međusobnog zajedništva. Tako glasi temeljna poruka ove problemske slikovnice namijenjene djeci u dobi od četiri do sedam godina.

Djelo *Das kleine Wir* oduševilo je stručnjake zaposlene unutar njemačkog odgojno-obrazovnog sustava. Autorica je zato izradila niz slikovnica koje im pomažu okončati dječje sukobe u različitim ustanovama poput vrtića i osnovnih škola.

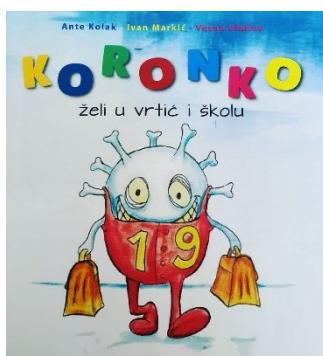

Slika 24. Naslovnica slikovnice „ *Das kleine Wir*“

2020. godine skupina stručnjaka udružila je snage i stvorila slikovnicu koja ima cilj pomoći djeci da lakše podnesu ovo nenormalno pandemijsko stanje koje je još uvijek problem cijelog svijeta.

Spomenuta slikovnica ima naslov *Koronko želi u vrtić i školu* objavljena je od strane obrta za izdavanje knjiga KO-MA, a članica stručnog tima zagrebačke poliklinike za zaštitu djece i mladih prof.dr. sc. Gordana Buljan Flander preporučila ju je riječima: „ Slikovnica *Koronko želi ići u vrtić i školu* sjajno je edukativno-zabavno djelo za one najmlađe, a izvrstan alat za nas koji radimo s djecom ili sudjelujemo u njihovom odgoju. Autori su izvrsnim ilustracijama, edukativnim sadržajem, toplim i entuzijastičnim pristupom, posve prilagođenim i djeci bliskim rječnikom na slikovit, zabavan i duhovit način, bez izazivanja straha i panike, a potičući poželjna i željena ponašanja, najmlađima uspjeti približiti vrlo složenu i aktualnu tematiku koja nas mjesecima sve zaokuplja. Identificiranjem s likovima iz slikovnice djeca će kroz igru i zabavu imati mogućnosti informirati se, ali i razumjeti važnost empatije i odgovornog ponašanja tijekom pandemije. Slikovnica *Koronko želi ići u vrtić i školu* sjajan je poticaj i nama odraslima, stručnjacima i roditeljima za razgovor s djecom i njihovo razumijevanje doživljaja, osjećaja i misli vezanih uz pandemiju, virus, zarazu, a naposljetku i odgovornost (slika 25).

Vjerujem da će ova slikovnica probuditi i potaknuti mnoge razgovore, a onima najmlađima bit će omiljeno svakodnevno štivo. Duboko vjerujem da će se često nalaziti u našim i dječjim ručicama, na radnim stolovima naših ordinacija, biti čitana na školskim klupicama, i do sutrašnjeg ponovnog čitanja čekati na vrtićkim policama, a sigurna sam da će biti čest gost i u mnogim obiteljima“(Poliklinika za zaštitu djece i mladih, 2020.,url).

Slika 25. Naslovnica problemske slikovnice „ *Koronko želi u vrtić i školu*“

Nakon kratkog uvida u desetak primjera zaista raznolikih primjera problemskih slikovnica, vraćamo se teoriji. Prema podjeli autora Majahut i Zalar kojom se bavimo, slikovnice se mogu podijeliti prema još dva kriterija. Prvi je likovna tehnika koja se koristi prilikom oslikavanja slikovnice, a drugi uključenost samih čitatelja ili kako spomenuti to autori vole reći, „sudjelovanje recipijenta.“

Slikovnice se mogu ilustrirati najrazličitijim tehnikama. Već više puta citirani autori ih, imajući na umu upravo tehniku, popisuju ovako:

- ❖ “ lutkarske slikovnice
- ❖ fotografske slikovnice
- ❖ slikovnice sa stvarnim crtežima djece
- ❖ slikovnice koje sadrže ilustracije umjetnika,
- ❖ strip-slikovnice i
- ❖ interaktivne slikovnice“ (Majahut i Zalar, 2008).

Sami nazivi likovne tehnike govore sve o karakteristikama slikovnice pa nećemo navoditi sva detaljna objašnjenja autora. Navest ćemo tek definiciju interaktivnih slikovnica jer su se one na hrvatskom tržištu pojavile najkasnije pa su prema tome i najslabije istražene (slika 26).

„Interaktivne slikovnice su zanimljive i primjerene djeci predškolske dobi jer oni mogu pratiti priču slikovnice i donijeti odluke na osnovu prije stečenih znanja. Svrha takvih slikovnica jest učenje kroz zvuk, boju, oblike, a sve kako bi djeca mogla prepoznati sličnosti i različitosti. Kod interaktivnih slikovnica slika i tekst nadovezuju se jedno na drugo. Unutar takvih slikovnica često se susreću slike koje se mogu pritisnuti pa dijete čuje određeni zvuk, koji nadopunjuje sliku ili magnete koje dijete samostalno postavlja na određeno mjesto, kako bi ono samo upotpunilo ilustraciju koja prati priču“ (Majahut i Zalar, 2012).

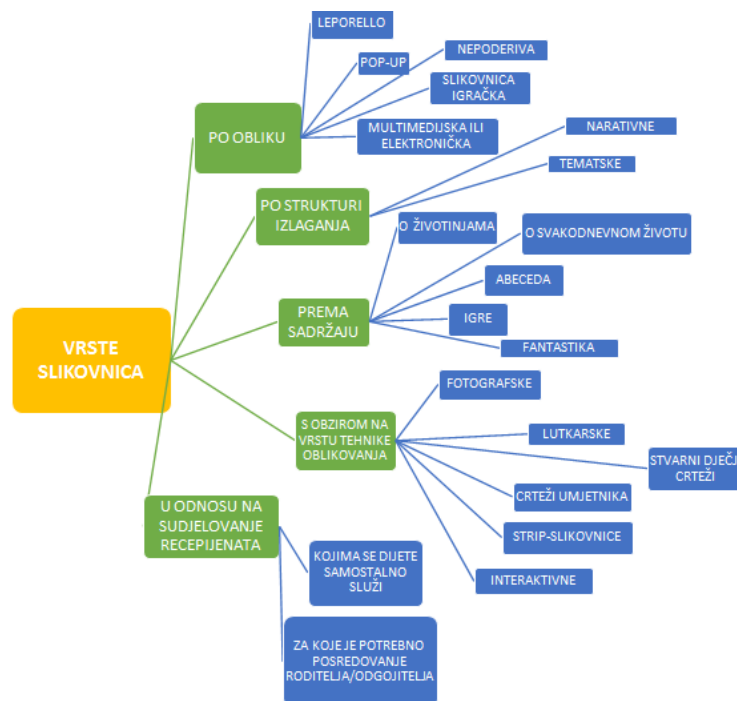

Slika 26. Naslovnica interaktivne slikovnice

Prema sudjelovanju recipijenta slikovnice mogu biti prilagođene samostalnom dječjem čitanju ili one koje zahtijevaju pomoć odraslih u savladavanju sadržaja. (prema Majahut i Zalar, 2012.)

Nismo naveli baš sve podjele slikovnica, ali pokušali smo dati jasan uvid u najvažnije teorijske zaključke. S nadom da smo u tome i uspjeli, preostaje nam završiti ovo poglavlje vlastitim zaključkom kako je svaka slikovnica u osnovi edukativna. Bajke, česti temelji današnjih divno ilustriranih slikovnica, su u trenutku nastanka bile namijenjene prvenstveno zabavi djece, ali dobro je poznato da ih istovremeno uče razlikovati dobro od lošega, lijepo od ruznoga i ispravno od neispravnog, što nipošto nije nevažno. Dakle, svaka je slikovnica edukativna pa ipak među svom silom slikovnica, postoje one kojima je primarna svrha naučiti djecu najvažnije stvari o nepoznatom i čudesnom svijetu oko njih ili im pružiti znanja iz područja o kojima ne znaju previše, a možda o njima nažalost niti ne razmišljaju.

Upravo njima ćemo se baviti o idućoj cjelini rada. Usporedit ćemo hrvatske s inozemnim izdanja edukativnih slikovnica te donijeti transkripte intervjuja s hrvatskim i inozemnim nakladnicima takvih slikovnica te na taj način stvoriti širu sliku stanja u nakladništvu edukativnih slikovnica unutar granica domovine i izvan njih. Ta šira slika krajnji je cilj ovog rada.

Vrste slikovnica prema B. Majhut i D. Zalar (2008)

Graf. 2 Vrste slikovnica

3. Edukativna slikovnica; alat pomoću kojeg dijete lakše upoznaje svijet što ga okružuje

Primarno edukativnom slikovnicom možemo smatrati onu slikovnicu čiji je sadržaj posvećen svakodnevnim stvarima. Takve slikovnice za glavnu svrhu imaju informiranje i poučavanje djece o stvarima koje su nužne za njihovo uspješno funkcioniranje u svijetu.

Dakle, edukativne slikovnice, za razliku od problemskih slikovnica, nisu fokusirane na problem, nego na prenošenje znanja. S druge strane, svako prenošenje znanja je na određen način i davanje pojedincu ili skupini ljudi određenog ključa za rješavanje problema. Ta činjenica ide u prilog našoj tezi da su problemske slikovnice podvrsta edukativnih slikovnica.

Već je spomenuto da je jedan od najvažnijih kriterija pri odabiru slikovnice, dob djeteta. To je posebno važno imati na umu kada kupujemo ili preporučujemo edukativne slikovnice, s obzirom na to da su one, metaforički rečeno, „djetetova prva vrata, prozor ili prolaz u svijet izvan granica roditeljskog doma.“ One su također i „prvi alat pomoću kojeg dijete lakše upoznaje svijet što ga okružuje“.

Vodeći se svim navedenim, u nastavku poglavlja usporedit ćemo inozemne s hrvatskim izdanjima edukativnih slikovnica, uzimajući u obzir njihovu primjerenost određenoj starosnoj dobi djeteta i to krećući se od najmlađih k starijima.

3.1. Usporedba hrvatskih s inozemnim izdanjima edukativnih slikovnica

Kriteriji usporedbe: 1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta

2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost

3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice

4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe

Skala ocjenjivanja

Hrvatska i inozemna izdanja edukativnih slikovnica svrstana su u kategorije prema primjerenosti dobi djeteta. Uspoređuju se u parovima. Na primjer: hrvatsko izdanje edukativne slikovnice za predškolce s inozemnim izdanjem toga tipa slikovnice.

Zdovoljenje pojedinog kriterija unutar nekog izdanja ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5, pri čemu 1 označava nezadovoljen kriterij, a 5 u potpunosti zadovoljen kriterij. Kvalitetnije izrađeno izdanje je ono koje je ocijenjeno s višim ocjenama.

1. skupina; edukativne slikovnice za najmlađe

Najmlađima je najbolje dati crno bijele tvrdo ukoričene, platnene ili gumene slikovnice potpuno jednostavnog sadržaja. Kroz njih će se lako upoznati s osnovnim oblicima i drugim konceptima ili pojmovima. One su im također zahvalne za rukovanje. Poznato je da bebe najlakše raoznaju crvenu i plavu boju pa edukativne slikovnice mogu biti obogaćene tim nijansama. Na hrvatskom tržištu nema baš puni takvih primjera. Oni rijetki tvore seriju edukativnih slikovnica nakladnika Mozaik knjiga pod nazivom *Sretna beba*. Dostupna je i na engleskom jeziku.

Ispunjena upadljivim ilustracijama na crno bijeloj pozadini ova serija slikovnica, zadržava djetetovu pažnju, pomaže pri razvoju osjetila vida i upoznaje najmanje među nama s najvažnijim bićima stvarima i pojavama iz njihove bliže okoline.

Tablica 1. Kvaliteta serije edukativnih slikovnica Sretna beba

Seriya edukativnih slikovnica <i>Sretna beba- procjena kvalitete</i>	Kriteriji	Ocjena
Autor i ilustrator: Roger Piddy Nakladnik: Mozaik knjiga	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	5
Godina izdanja: 2016. ISBN: 9789531420402	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	4
Strani naslov: Hello Baby.	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	4
Broj stranica: ovisno o konkretnom primjerku iz serije, uglavnom oko 20. Uvez:: tvrdi	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	5

Nismo mogli proučiti sve slikovnice iz serije, ali pažljivim pregledavanjem dostupnih primjeraka, uvidjeli smo da je, usprkos izvrsnoj namjeri, sadržaj slikovnice, u drugom planu. Najviše truda je uloženo u grafičko oblikovanje. Seriju edukativnih slikovnica *Sretna beba* uspoređujemo sa serijom edukaivnih slikovnica *Brown Bear, Brown Bear, What Do See?* Koja je kod amrtičkog nakladnika Doubleday & Company Objavljena još davne 1967. godine Ova serija edukativnih slikovnica gotovo da nema sadržaja. Napisana je s isključivom svrhom pomoći novorođenčadi da lakše razlikuju boje.

Tablica 2. Kvaliteta serije edukativnih slikovnica *Brown Bear, Brown Bear, What Do You See?*

Seriya edukativnih slikovnica <i>Brown Bear, Brown Bear, What Do You See?</i>- pronocjena kvalitete	Kriteriji	Ocjena
Autor: Bill Martin, Jr. Ilustrator: Eric Carle Nakladnik prvog izdanja: Doubleday & Company Nakladnik izdanja koje smo proučili: Henry Holt and Co. (BYR)	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	5
Godina prvog izdanja: 1967. Godina proučenog izdanja: 2008.	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	3
ISBN proučenog izdanja: ISBN-13:9780805087185	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	5
Broj stranica unutar prvog izdanja: 28 Broj stranica unutar proučenog izdanja 32 Uvez: tvrdi	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	5

Ocjenu dobar dali smo samom sadržaju jer je zaista škrt, ali ipak, uzimajući u obzir vrijeme u kojem je prvi put objavljena edukativna slikovnica *Brown Bear, Brown Bear, What Do You See?* (slika 27), kao i činjenice da je ista nagrađena brojnim nagradama te da i danas slovi kao jedna od najutjecajnijih američkih serija slikovnica svih vremena, zaključujemo da u je usporedbi sa serijom slikovnica *Sretna beba*, ova američka uspješnica ipak kvalitetnije

izrađena. Naposljetku, moramo priznati da je objavljivanje serije edukativnih slikovnica *Sretna beba* u današnje vrijeme tek uspješno praćenje svjetskih nakladničkih trendova.

Slika 27. Naslovnice izdanja koja su bila predmet prve usporedbe

2. skupina: edukativne slikovnice za predškolce

Predškolci često imaju otpor prema slikovnicama pomoću kojih se uči abeceda ili vježbaju računske operacije. Budući početak osnovnoškolskog obrazovanja novo je iskustvo kojemu se istovremeno raduju i od njega strepe. Baš zato nije neobično da izbjegavaju pripreme za školu. U takvim situacijama najbolje je posegnuti za maštovitim edukativnim slikovnicama. One će im pružiti osjećaj rasterećenja i sudjelovanja u pustolovini i još ih educirati o nekoj važnoj temi.

Jedna od takvih slikovnica zasigurno je i ona naslova *Kako je Danko postao stablo*. Knjižničari uključeni u nacionalnu kampanju za poticanje čitanja djeci od najranije dobi *Čitaj mi* preporučuju je ovim riječima: „Zanimljiva i topla priča o drveću iz pozicije jednog stabla, napisana je s namjerom da se već kod djece predškolskog uzrasta osvijesti poželjni odnos spram bića bez kojih bi ovaj “planet bio vrlo surovo a možda i nemoguće mjesto za život” kako je navedeno na kraju slikovnice.“ (Kampanja *Čitaj mi*, 2021, url)

Njihove su nas preporuke potaknule da joj posvetimo pozornost. Slijede naši zaključci utemeljeni na procjeni kvalitete tog posebnog nakladničkog proizvoda i njegovoj usporedbi sa sličnom slikovnicom inozemnog nakladnika.

Tablica 3. Kvaliteta slikovnice *Kako je Danko postao stablo*

Edukativna slikovnica <i>Kako je Danko postao stablo</i>-procjena kvalitete	Kriteriji	Ocjena
Autorica: Ivana Francišković Olrom Ilustratorica: Sanja Kolenko Nakladnik: Naklada Šumek	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	5
Godina izdanja: 2020. ISBN: 9789535987543	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	5
Broj stranica: 36	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	5
Uvez: meki	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	4

Tablica 4. Kvaliteta slikovnice *The Great Kapok Tree: A Tale of the Amazon Rain Forest*

Edukativna slikovnica <i>The Great Kapok Tree: A Tale of the Amazon Rain Forest</i>-procjena kvalitete	Kriteriji:	Ocjena
Autorica i ilustratorica: Lynne Chery Nakladnik: HMH Books for Young Readers	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	5
Godina izdanja: 2000. ISBN: 0152026142	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	5
Broj stranica:40	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	5
Uvez tvrdi	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	5

Lynne Cherry otputovala je duboko u kišne šume Brazila kako bi napisala i ilustrirala ovu prekrasnu slikovnicu o čovjeku koji se iscrpljuje pokušavajući posjeći golemo drvo kapok (slika

28). Dok spava, stanovnici šume, uključujući i dijete iz plemena Yanomamo, šapuću mu na uho o važnosti drveća i o tome kako "sva živa bića ovise jedno o drugom". . .

Cherryini s ljubavlju iscrtani crteži u boji olovkom i akvarelom pokazuju sve "čudesne i rijetke životinje" te dočaravaju izgled bujne kišne šume.

Tablični prikazi pokazuju da obje odabrane edukativne slikovnice za predškolski uzrast smatramo izvrsnima. Zbog tek malo bolje kvalitete tiska i cjelokupnog grafičkog oblikovanja, višom ocjenom ponovno vrednujemo slikovnicu inozemnog nakladnika.

Slika 28. Naslovnice izdanja koje su bile predmet druge usporedbe

3. skupina; edukativne slikovnice za školare

Školarci bi prema našem mišljenju trebali čitati slikovnice pomoću kojih će na zabavan način upotpuniti znanje stečeno u školi (slika 29). Najbolji hrvatski nakladnik takvih knjiga je naklada Naša djeca. Njezina edukativna slikovnica *Super 365 razmišljalice* bit će jedan od predmeta sljedeće usporedbe.

Tablica 5. Kvaliteta slikovnice *Super 365 razmišljalice*

Edukativna slikovnica <i>Super 365 razmišljalice</i> -procjena kvalitete	Kriteriji	Ocjena
Autori teksta i ilustracija: grupa autora	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	Ne moguće procijeniti.

Nakladnik: Naklada Naša djeca	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	4
Godina izdanja: 2016. ISBN: 978-953-302-532-2	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	5
Broj stranica:96 Uvez: meki	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	4

Ova edukativna slikovnica sadrži razne aktivnosti. Sastoji se od 365 zabavnih glavolomki, zagonetki, pitalica, premetaljki, ispunjaljki, labirinata i ostalih zadataka za razbibrigu i učenje. Dijete će uz ove zadatke razvijati logično zaključivanje, vježbati pozornost i upotpuniti opće znanje koje mu poslije može koristiti u školi. U tablici je navedeno da se ne može procijeniti koliko je sam sadržaj primjeren školarcima. Imamo potrebu razjasniti da smo tako odlučili jer sposobnost rješavanja zadataka ovisi o kognitivnim sposobnostima svakog djeteta ponaosob. Dakle, neke su zadaci iz ove slikovnice sasvim sigurno prelagani, a neke druge su pak preteški.

The 100 Best Brain Teasers for Kids: A Mind-Blowing Challenge of Wordplay, Math, and Logic Puzzles je edukativna slikovnica inozemnog nakladnika koja sadrži mnoštvo zadataka, edukativnih igara i pitalica. U njihovom rješavanju može zajedničkim snagama može sudjelovati cijela obitelj. Nju uspoređujemo sa *Super 365 razmišljalicom*.

Tablica 6. Kvaliteta slikovnice *The 100 Best Brain Teasers for Kids*

Edukativna slikovnica <i>The 100 Best Brain Teasers for Kids: A Mind-Blowing Challenge of Wordplay, Math, and Logic Puzzles</i> – procjena kvalitete	Kriteriji	Ocjena
Autorica i ilustratorica: Daniele Hall	1) primjerenost sadržaja starosnoj dobi djeteta	5

Nakladnik: Rockridge Press	2) kvaliteta i zanimljivost teksta i ilustracija te njihova međusobna povezanost	5
Godina izdanja: 2021. ISBN: 1648768032	3) procjena ispunjavanja edukativne svrhe slikovnice	5
Broj stranica: 105 Uvez: tvrdi	4) kvaliteta grafičkog oblikovanja i tehničke izvedbe	5

Slika 29. Naslovnice izdanja koje su bile predmet 3. usporedbe

Već i letimičan pogled na ocjene u tablicama jasno pokazuje da smo i u ovoj usporedbi kvalitetnijim izdanjem proglasili inozemno. Na to nas je potaknula činjenica da je čitavo izdanje kvalitetnije uređeno. Dodatan bonus je i to što na početku slikovnice stoje upute za lakše rješavanje zadataka. One čine samu slikovnicu primjerenu svim dobima.

Nakon usporedbi odabranih primjeraka hrvatskih i inozemnih izdanja, slijede sažeci intervjua autorice rada s odabranim hrvatskim i inozemnim nakladnicima koji će upotpuniti sliku nakladništva edukativnih slikovnica u Hrvatskoj i u svijetu. Nakladnici su odabrani prema sljedećim kriterijima:

- Visoka kvaliteta njihovih izdanja edukativnih slikovnica
- Ugled u nakladničkim krugovima
- Osvojene nagrade i priznanja
- Izdavanje slikovnica koje promiču inkluziju i osim teorijskih znanja, uče djecu da je važno prema drugima biti dobar i susretljiv.

3.2. Poslovanje hrvatskih nakladnika edukativnih slikovnica

Ovo poglavlje donosi sažetke intervjua s osnivačima, urednicima i zaposlenicima pet nakladničkih kuća koje posluju u Republici Hrvatskoj i bave se, između ostalog, objavljivanjem edukativnih slikovnica. Dvije od njih su velike, a tri manje, ali jednako uspješne.

One su redom:

- Naklada Naša djeca
- Naklada Evenio
- Naklada Ljevak
- Kašmir promet
- Naklada Semafora

Sažeci obuhvaćaju različite segmente nakladničke djelatnosti i pokazuju kako nakladnici pristupaju svakom od njih. Jedan od njih svakako je i suradnja nakladnika s knjižnicama. Knjižnice kao odgojno obrazovne ustanove, ali i kao mjesta susreta različitih generacija u svom fondu naprosto moraju imati i edukativne slikovnice. Štoviše, knjižnice su često i najveći otkupljivači ovog tipa literature. Dobar knjižničar bi svakako trebao biti strastven promotor čitanja te strpljiv, zanimljiv, ljubazan i pažljiv odgajatelj budućih ljubitelja kvalitetne literature.

Prije samih sažetaka odgovora nakladnika, slijedi kratki uvid u ono kako oni vide sami sebe. Navodi su preuzeti sa službenih internetskih stranica gore navedenih nakladničkih kuća.

„Nakladnička kuća NAŠA DJECA iz Zagreba brine se o potrebama najmlađih čitatelja od 1948. godine. Kao vodeći nakladnik slikovnica, postali smo prepoznatljivi, a naši su naslovi trajna vrijednost i sastavni dio odrastanja mnogih naraštaja. Uljepšati djetinjstvo djeci i stvarati naviku čitanja kojom obogaćuju svoj život - naša je misija. Predani rad i odgovornost - naša su načela. Proizvodnjom i distribucijom slikovnica, čestitki, darovnih knjiga, turističkih razglednica, vodiča i suvenira i ostaloga našeg asortimana pokrivamo tržišta Hrvatske i BiH. Naše proizvode možete naći u svim boljim knjižarama, kioscima, trgovačkim centrima i uredima Hrvatske pošte“ (Naša djeca,2021.,url).

„Tvrtka Evenio d.o.o. osnovana je 2008. godine i bavi se online, digitalnim i tiskanim izdavaštvom za djecu.

Mali tim autora, ilustratora i vanjskih stručnih suradnika nastoji roditeljima ponuditi poučne priče za djecu, ukrašene prekrasnim, kvalitetnim i djeci prilagođenim ilustracijama.

Sva izdanja pomno su osmišljena i imaju svrhu pomoći djeci da upoznaju svijet koji ih okružuje, da upoznaju sebe, svoje emocije, nauče prepoznati i njegovati vrijednosti suvremenog društva, kako bi odrasli u odgovorne, sretne, ispunjene i proaktivne individue, odnosno odrasle ljude.

Roditeljima pak pomažemo da na tome putu pomognu svojoj djeci i da svi zajedno, kroz priče, maštu i slike, svakoga dana uče i rastu“ (Eveno,2021., url).

„Knjižara Ljevak nastavlja se na tradiciju knjižara koje od 1964. djeluju u centralnom prostoru na današnjem Trgu bana Jelačića 17 u Zagrebu. Od 2007. Knjižara Ljevak dio je tvrtke Dobra knjiga d.o.o., kojoj je glavna djelatnost maloprodaja knjiga. Zahvaljujući praćenju cjelokupne hrvatske knjižne produkcije te suradnji s većinom hrvatskih nakladnika, Knjižara Ljevak tradicionalno je prepoznata po najboljoj ponudi najrazličitijih naslova – od publicistike i književnosti, stručne knjige, udžbenika, priručnika pa sve do naslova za djecu i mlade. Ona predstavlja tradicionalno okupljalište generacija čitatelja koje se ovdje informiraju o novim i starim knjigama, upoznaju svoje najdraže autore i razmjenjuju svoje priče i dojmove s iskusnim knjižarima.

Nove mogućnosti koje otvara tehnologija rezultirale su razvojem web-knjižare koja služi kao produžena ruka ponude, usluge i tradicije, koje se uz Knjižaru Ljevak vezuju. Internetska knjižara ljevak.hr od samog osnutka čitateljima nastoji predstaviti cjelokupnu hrvatsku knjižnu produkciju. S preko 22 000 naslova u ponudi (hrvatskih autora i prijevodnih izdanja), jedna smo od najznačajnijih internetskih knjižara u Hrvatskoj“ (Knjižara Ljevak, 2021., url).

„KAŠMIR PROMET d.o.o. osnovan je 1993., a nekoliko godina kasnije i DJEČJA KNJIGA d.o.o.

Nakladničkom djelatnošću bavi se od 1998. godine.

U šesnaest godina koliko se bavimo nakladništvom proizveli smo preko stotinjak knjiga za djecu i mlade. Naša misija je pripremiti slikovnice koje svojim vrhunskim ilustracijama i snažno opremljenim tekstovima pružaju djeci i roditeljima zadovoljstvo i veselje. Čitajući naše slikovnice objedinjujete učenje, zabavu, obogaćivanje rječnika, govorne vještine, potičete bliskost i povezanost s djetetom. Uz to, potičete maštu, kreativnost, uzročno-posljedično i kritičko zaključivanje, opažanje detalja, odnose među likovima i konačno, vrijednost slikovnice i pisane riječi.

Originalne ilustracije iz naših slikovnica za svoju je međunarodnu zbirku otkupio Chihiro Art Museum iz Japana. Ususret EXPO-u 2005. u Japanu u Hekinanu održavane su radionice s našim knjigama kojima se japanskim građanima pokušala približiti hrvatska ilustracija.

UNESCO je 2008. godine povodom Svjetskog dana knjige i autorskih prava objavio u cijelom svijetu poster s ilustracijom iz naše knjige. Naše slikovnice dobile su brojne domaće i međunarodne nagrade.

Naše knjige (djela hrvatskih autora) već niz godina su prisutne na stranim tržištima“ (Kašmir promet, 2021.ur).

„Nakladnička kuća SEMAFORA projekt je koji je osmislila i autorski pokriva SILVIJA ŠESTO. SEMAFORA okuplja mlade i nešto starije kreativce koji sudjeluju u stvaranju knjige od početka do kraja, te nudi prostor afirmacije fotografima, crtačima, dizajnerima...(Željka Gradski, Andreja Živko, Margareta Peršić, Ana Šesto, Grgur Šesto, Davor Šunk, Karla Mačkić, Vanda Čizmek, Ivanka Blažević Kiš, Adriana Meglaj, ...).

Koncepcija SEMAFORE temelji se na pokrivanju svih razina čitalačke zrelosti.

Biblioteka ZELENA – djeca (0 – 11) – objavljuje djela namijenjena djeci do 5. razreda osnovne škole

Biblioteka ŽUTA – tinejdžeri (11 – 19) – namijenjena pretežno tinejdžerskoj publici

Biblioteka CRVENA – odrasli (19+) – namijenjena odrasloj publici u kojoj naklada objavljuje poeziju, drame i romane za odrasle

Biblioteka RUŽIČASTA – zabava – namijenjena je zabavi djece i odraslih. U sklopu te biblioteke naklada priprema i list za djecu „Bum Tomica“.

Biblioteka POEZIJA S CRTOM – poezija – trudi se biti rezervat poezije

Biblioteka AUREL – aforizmi, epigrami- njeguje male literarne forme poput aforizma, epigrama

Biblioteka RADNA BILJEŽNICA – miks-pruža forme koje donose miks stripa, ilustracije, kratke proze, stiha

Biblioteka ŠARENA – slikovnice-objavljaju se slikovnice

Biblioteka DRAMICA – dramice za djecu-objavljuje isključivo dramske forme namijenjene djeci i mladima

Uz nakladu, 2006. osnovana je i UDRUGA O'GRADA (www.kulturniklub-ograda.com) posvećena naporima vraćanja digniteta književnosti za djecu i mlade kao i njegovanja čitalačke kulture, te općenito kulture u kvartu i svijetu. Naklada SEMAFORA surađuje sa srodnim udrugama poput KNJIGE U CENTRU (www.knjiga-u-centru.hr), te s HRVATSKIM DRUŠTVOM KNJIŽEVNIKA ZA DJECU I MLADE“ (Naklada Semafora, 2021.,url).

Sažeci koji slijede omogućuju uočavanje razlike u poslovanju između malih i velikih nakladnika.

3.2.1. Stvarni troškovi proizvodnje jednog primjerka edukativne slikovnice u Hrvatskoj

Svi nakladnici su razmišljajući o troškovima proizvodnje slikovnica, najprije naglasili kako u te troškove ulaze brojne stavke, kao što su: honorari za pisce, ilustratore i urednike, grafičko oblikovanje, skladištenje. Također su se svi složili da su slikovnice u mekom uvezu jeftinije od onih u tvrdom uvezu, ali su zato pri pokušaju navođenja konkretne cijene jednog primjerka nizali najrazličitije novčane iznose. Odgovori su se kretali od 35kn kao najmanjeg izrečenog iznosa do čak 24000kn kao najvećeg iznosa.

Čak ne možemo reći da manje troškove imaju veći nakladnici jer nam je najmanji iznos spomenula Andrea Peterlik Huseinović iz Kašmir prometa, a najveći Silvija Šesto iz naklade Semafora. Obe spomenute nakladničke kuće slove kao mali, uspješni i po kvaliteti izdanja nadaleko poznati nakladnici, zbog čega ovi odgovori istovremeno i čude i intrigiraju. Ne možemo se ne zapitati kako bi raspon proizvodnih cijena izgledao s većim brojem ispitanika. Odgovor na to pitanje nažalost nećemo dobiti. Preostaje nam samo zaključiti kako nam se najtočnijim čini odgovor predstavnika Naklade Ljevak koji je ustvrdio da proizvodna cijena jednog primjerka edukativne slikovnice na hrvatskom tržištu iznosi 30% maloprodajne cijene određenog naslova.

3.2.2. Određivanje tržišne cijene neke edukativne slikovnice

Pri odgovoru na pitanje kako određuju tržišne cijene svojih edukativnih slikovnica četiri od pet ispitanih nakladnika izbjeglo je dati konkretan odgovor. Svi su, međutim naveli

kako tržišna bilo kakve knjige, u velikoj mjeri ovisi o rabatima distributera. Neki su čak ustvrdili da upravo distributeri uzimanjem rabata od 0.5% trenutno čine izdavanje knjiga za djecu u Hrvatskoj apsolutno tržišno neisplativim. O kome je točno riječ, može se saznati prelistavanjem *Dodatka* na kraju rada. Najkonkretniji i najkorektniji odgovor ponovno nam je dao gospodin Abrashi, predstavnik Naklade Ljevak koji je izjavio sljedeće: *Ovisno o opsegu i nakladi ali najčešće prema uobičajenim cijenama na tržištu koje za slikovnice iznose od 69-99 kn.*

Već se po prvim odgovorima nakladnika može primijetiti kako među njima vlada borba za prevlast na hrvatskom geografski malenom tržištu knjiga za djecu što književnost, na veliku žalost svih njezinih ljubitelja, od umjetnosti pretvara u biznis, ali nakratko ćemo prestati zaključivati, valja nam još štošta razmotriti i prikazati.

3.2.3. Naknada za autore

Vodeći se odgovorima većine naših sugovornika odgovorno tvrdimo kako nakladnici na hrvatskom tržištu dječijih knjiga autorima suradnicima isplaćuju honorare u iznosu od 1000 pa do približno 5 000kn po tekstu. Svakako je dobro napomenuti da je više nakladnika ustvrdilo kako su ilustracije i prijevodi tekstova sa hrvatskog na strane jezike i obrnuto puno skuplji od samog pisanja kvalitetne priče za djecu. Puno toga o funkcioniranju tržišta u zemlji u kojoj živimo govori nam i činjenica da jedino urednik naklade Naša djeca, jednog od tri vodeća nakladnika edukativnih slikovnica i knjiga za djecu općenito, nije spomenuo okvirni iznos ili bar postotak oko kojeg se kreću naknade za autore. On je vješto i diplomatski samo nabrojio o čemu sve ovisi visina pojedinačne naknade. Moramo priznati da nas to uopće ne čudi jer je oduvijek poznato kako uspjeh u nekom poslu ovisi i o sposobnosti čuvanja poslovne tajne.

3.2.4. Kriterij odabira rukopisa

Sudionici našeg istraživanja jednoglasno su odlučili da je najvažniji kriterij po kojemu biraju rukopise vrijedne objavljivanja njihova kvaliteta.

3.2.5. Tiskane ili e-knjige?

Na hrvatskom tržištu, ako je suditi prema odgovorima odabranih nakladnika, još uvijek prevladavaju tiskane knjige. Samo je predstavnik Naklade Ljevak rekao kako kod njih znaju, doduše rijetko, biti objavljene i e-knjige.

3.2.6. Prodaja knjiga po simboličnim cijenama

Prodaja knjiga po simboličnim cijenama nije omiljena praksa domaćim nakladnicima. Posebno je neisplativa malim nakladnicima, poput naklade Semafora čija je vlasnica priznala kako ne prodaje knjige po simboličnim cijenama, ali ih često daruje i donira. Ostali povremeno pribjegavaju ovoj praksi kako bi rasprodali starija izdanja ili pokušali uhvatiti korak s inozemnim nakladnicima koji knjige objavljuju u velikim nakladama. Simbolične cijene su najprisutnije na sajmovima, poput Interlibera ili za vrijeme blagdana.

3.2.7. Zadovoljstvo nakladnika količinom edukativnih slikovnica na tržištu

Svi su nakladnici zadovoljni količinom edukativnih slikovnica na tržištu, ali male nakladnike brine kvaliteta pojedinih izdanja.

3.2.8. Proces izrade edukativne slikovnice

Izrada edukativne slikovnice će se završiti uspješno, ako postoji dobra suradnja između svih sudionika procesa, to jest, autora teksta, ilustratora i grafičkih urednika. U tome se slažu svi nakladnici. Mnogo toga, dakako, ovisi i o poznavanju okolnosti na tržištu te o osluškivanju čitateljskih potreba. Važna je i kvaliteta tiska.

3.2.9. Kako privući dječju pažnju?

U Kašmir prometu nam nisu znali odgovoriti na to pitanje, a ostali su nakladnici naveli da dječju pažnju najbrže i najduže zaokupi humorističan tekst popraćen zanimljivim ilustracijama te otprije im poznati likovi s kojima se mogu poistovjetiti.

3.2.10. Prikupljanje sredstava za objavljivanje slikovnica i njihova promocija

Nakladnici promoviraju knjige na najrazličitije načine. Živimo u vremenu društvenih mreža pa nije čudo što su upravo one jedan od dva pojma koji su zastupljeni u odgovorima svih nakladnika. Duge su organizirane promocije određenog djela. Takvi događaji omogućuju čitateljima interakciju s autorima i kupnju promoviranog naslova po povoljnijim cijenama.

Neki se nakladnici promoviraju i putem digitalnih ili tiskanih medija, kao što su radio, televizija i časopisi te suradnja s knjiškim blogerima, a drugi nemaju taj običaj.

Najčešće spomenut način prikupljanja sredstava za objavljivanje nove slikovnice je prodaja stare. Urednik naklade Naša djeca rekao je da sredstva za objavljivanje novih knjiga namiču isključivo prodajom te da zbog velikih naklada i dugogodišnje prisutnosti na tržištu prodajom osiguravaju i financijsku stabilnost samog poduzeća.

Tu su još i: izvoz (Kašmir promet), sufinanciranje od strane Ministarstva kulture u iznosu od 20% godišnjeg troška (Naklada Evenio), vlastita sredstva (naklade Evenio i Semafora) te suradnje sa sponzorskim tvrtkama (Naklada Semafora). Ne zaboravljamo napomenuti kako iz Naklade Ljevak nije rečeno ništa o prikupljanju sredstava za objavljivanje. Poprilično smo uvjereni kako se neki podaci namjerno prešućuju.

3.2.11. Uvoz edukativnih slikovnica

Od nakladnika s kojima smo imali priliku razgovarati samo Naklada Naša djeca uvozi edukativne slikovnice i to iz: Belgije, Francuske, Velike Britanije i drugih zemalja. Ostali se tim ne bave jer naprosto u okvirima hrvatskog tržišta nije isplativo. Naklada Ljevak, doduše, uvozi udžbenike za učenje stranih jezika, ali to za potrebe ovog rada nije relevantno, premda su i oni edukativni.

3.2.12. Prodaja edukativnih slikovnica

Veliki nakladnici, u ovom slučaju naklade Naša djeca i Ljevak, svoje slikovnice prodaju služeći se za današnje vrijeme uobičajenim prodajnim kanalima; knjižarama i webshopovima te kroz suradnju s knjižnicama koje otkupljuju izdanja, ovisno o interesima svojih korisnika. Naklada Naša Djeca knjige prodaje i u trgovačkim lancima.

Dvoje od troje malih nakladnika prodaju vrši oglašavanjem na društvenim mrežama te korištenjem već spomenutih webshopova, a jedan isključivo preko otkupa narodnih knjižnica i na sajmovima knjiga. Tu specifičnu situaciju ima Naklada Semafora. Mali nakladnici u pravilu rijetko prodaju svoje proizvode u knjižarama. Pretpostavljamo da je tome tako zbog dodatnih troškova koje takva suradnja zasigurno iziskuje.

3.2.13. Suradnja nakladnika s knjižnicama

Samo Naklada Naša Djeca nema ostvarenu direktnu suradnju s knjižnicama i to ponajprije zbog toga što knjižnice kao javne ustanove imaju drugačiju sustav nabave od knjižara i trgovačkih lanaca. Ostali nakladnici s knjižnicama surađuju izvrsno. Suradnja se ostvaruje angažmanom prodajnih zastupnika koji obilaze knjižnice nudeći im asortiman ili uključenošću autora i urednika pojedinih knjiga u knjižnične programe za djecu i mlade.

3.2.14. Suradnja nakladnika s autorima

Suradnja nakladnika s autorima uvijek se odvija po istom obrascu. Počinje ustupanjem autorskih prava nakladnicima i potpisivanjem autorskih ugovora kojima se ozakonjuje sklopljeno partnerstvo, a očituje se u sudjelovanju autora u procesu izrade samih slikovnica, zajedničkoj organizaciji različitih aktivnosti u svrhu promocije tih određenih djela i sudjelovanju u njima te u isplati autorskih honorara od strane nakladnika. Prosjek trajanja suradnje je dvije godine. Toliko je otprilike jedna knjiga u trendu. Iznimka je Kašmir promet čija suradnja s autorima traje duže zbog prodaje prava i objavljivanja slikovnica u inozemstvu.

3.2.15. Utvrđivanje naklade svakog izdanja

Naklada svakog izdanja temelji se na sagledavanju potreba tržišta i uspostavljanju ravnoteže između uočenih potreba i očekivanih troškova izdavanja. Prosječna naklada izdanja hrvatskih edukativnih slikovnica iznosi od 500 do 1000 primjeraka.

3.2.16. Prodaja u stvarnoj vs. prodaje u mrežnoj knjižari

Prema predstavnicima velikih naklada, prednjači stvarna knjižara, a predstavnici malih nakladnika prednost daju mrežnoj knjižari. Ovo razilaženje u mišljenjima bilo je očekivano s obzirom na maloprije spomenuto služenje različitim prodajnim kanalima.

3.2.17. Suradnja nakladnika s grafičkim urednicama

Naši suradnici su nam dali zaista najrazličitije odgovore. U Nakladi naša djeca samo su napomenuli da prilikom izrade određenog naslova svakodnevno komuniciraju s grafičkim urednicima, u Liječku su naglasili da surađuju s renomiranim grafičkim urednicima, za Kašmir promet i ovaj dio posla obavlja gospođa Andrea Peterlik Huseinović koja je pri Likovnoj Akademiji diplomirala upravo na temi grafičke opreme dječje knjige, Naklada Evenio sve grafičke poslove obavlja unutar tvrtke Evenio d.o.o. čiji je dio, a za Nakladu Semafora jedna iskusna dugogodišnja suradnica pokriva poslove ilustratorice i grafičke urednice. S ovim šarolikim odgovorima nismo mogli ništa drugo doli samo ih nabrojati i ostaviti budućim čitateljima rada na razmišljanje što oni govore o percepciji i važnosti zanimanja grafičkog urednika te o načinima smanjenja troškova objavljivanja knjiga za djecu.

3.2.18. Kriterij odabira tiskare

Svi ispitani nakladnici izjavili su da tiskaru biraju prema omjeru kvalitete otiska i cijene tiskarskih usluga. Neki od njih već dugi niz godina surađuju s istim provjerenim tiskarama.

3.2.19. Katalog i web stranica

Svi nakladnici održavaju web stranice, a gotovo svi izrađuju katalog novih izdanja. Iznimka je Kašmir promet. Ondje se izrađuju samo katalogi prodaje prava (_Foreign rights katalogi).

3.2.20. Ulazak nakladnika u suizdavaštvo

Samo Naklada Ljevak povremeno ulazi u suizdavaštvo. Tu je odluku gospodin Arbashi objasnio sljedećim riječima: *U manjoj mjeri imamo i knjiga u suizdavaštvu, pretežno kada inicijalna ideja o objavljivanju knjige dolazi od suizdavača koji nema dovoljno iskustva u uređivanju i distribuciji knjige, a knjiga je nama zanimljiva i uklapa se u naš izdavački koncept. Ostalima je to financijski neisplativo.*

3.2.21. Postupak uređivanja edukativnih slikovnica

Među odgovorima nakladnika o uređenju edukativnih slikovnica svojom se ljepotom i opširnošću ističe odgovor gospođe Peterlik Huseinović. U njezinim riječima je sadržana sva vrijednost slikovnica i kao nakladničkog proizvoda i kao književne vrste te sva posebnost stvaranja umjetničkog djela. Ostavljano ga ovdje da progovori u ime svih poslu predanih nakladnika: *Moje autorske slikovnice nastaju na različite načine. Ovisno o emocijama. Koji puta nastanu prvo ilustracije, kao kod Plavog neba, a koji puta prvo tekst, kao kod Ciconie Ciconie, bijele rode. „Ljubav“ sam paralelno slikala i pisala. Koji puta nacrtam neku skicu – neki lik. Pa ga zalijepim na vrata. I zna čekati tri godine da oživi u nekoj slikovnici. To je bio slučaj s „Malenim“. Slikovnica „Kad sanjam“ je trebala biti neka druga slikovnica, već sam imala gotove skice i natuknice i onda usred ilustriranja čula sam neku divnu glazbu. Kad sam pogledala na Youtube, to je bila glazba iz filma Crvenkapica, jednostavno sam makla ilustraciju koju sam crtala i počela crtati Crvenkapicu koja nosi šumu na plaštu. I tad je slikovnica otišla u posve drugom smjeru.*

Mislim da sam se nakladništvom i mirisom tiskara i knjiga zarazila još u djetinjstvu. Moja mama je bila likovna urednica u dječjem časopisu „Smib“ i s njom sam išla na probne otiske u „Vjesnik“, gledala slaganja slova, tiskarske strojeve, uzimala u ruke prve primjerke tek otisnutih slikovnica i knjiga, a pored toga sam voljela crtati i jako puno čitati. I obožavala kreirati slova. Mislim da je bilo jasno da ć u završiti u svijetu knjiga. Često se zezam sama sa sobom pa se pitam da li bih bila: Ilustrator? Pisac? Nakladnik? I uvijek kažem sve. U svakom ponovnom životu.

3.2.22. Otpor djece prema čitanju i njegov utjecaj na nakladništvo

Gospođa Šesto iz Naklade Semafora jedina smatra da je dječji otpor prema čitanju normalna pojava koja ne utječe na nakladništvo. Ostali misle da je spomenuti otpor štetan za njihovo poslovanje. Do smanjenja istoga, prema njihovom mišljenju, može doći suradnjom nakladnika i odgojno-obrazovnih stručnjaka.

3.2.23. Što trebaju imati slikovnice uvrštene na popis literature korisne za poticanje čitanja kod djece i mladih

Svi uvaženi sugovornici smatraju kako čitanju djecu privlače duhovite slikovnice koje promiču dobro ponašanje i pozitivne osobine te njima bliskim jezikom progovaraju o aktualnim i zanimljivim temama. Važne su dakako i lijepe ilustracije,

U ovom smo poglavlju pokušali stvoriti jednostavan, ali iscrpan i istinit prikaz proces funkcioniranja dječjih nakladnika u Hrvatskoj. Isto ćemo učiniti u sljedećem poglavlju, fokusirajući se na inozemne nakladnike.

3.3. Poslovanje inozemnih nakladnika edukativnih slikovnica

U Zapadnoj kulturi sve je, pa čak i bavljenje objavljivanjem knjiga za djecu, okrenuto stjecanju profita. Pokušali smo kontaktirati mnoge svjetski poznate velike nakladničke kuće posvećene objavljivanju dječje literature, između ostalog i edukativnih slikovnica. Nitko od njih se nije odazvao našem pozivu za sudjelovanje u studentskom istraživanju. Ta činjenica vrlo zorno pokazuje kako zapravo stoje stvari u svjetskom nakladništvu.

Odgovore smo uspjeli dobiti od samo dvije manje nakladničke kuće: Lantana Publishing i Rose Stories.

Prva nakladnička kuća ima sjedište u Velikoj Britaniji, a druga u Nizozemskoj. Obje su uključene u projekt Every Story Matters koji je spomenut u uvodu ovog rada i njihovi su radni timovi potpuno posvećeni objavljivanju i promociji edukativnih inkluzivnih priča. Smatramo kako smo upravo zahvaljujući projektu uspjeli doći do odgovora koji će zaokružiti temu. Od njih ćemo kao i u prethodnom poglavlju načiniti sažetke koji obuhvaćaju najvažnije segmente poslovanja spomenutih nakladničkih kuća

Objema sugovornicama zahvaljujemo na odvojenom vremenu i dobroj volji.

3.3.1. Prikaz poslovanja nakladnika Lantana Publishing kroz sažetak kratkog intervjua s osnivačicom Alice Curry

3.3.1.1 Proces uređivanja edukativnih slikovnica

Rukopise dostavljaju književni agenti. Kada stručni tim nakladničke kuće Lantana Publishing procjeni da rukopis ima potencijal, kontaktira se autor i predlaže suradnja. Zatim se, kao i svuda u svijetu potpisuje ugovor. Sklopljen ugovor označava početak procesa rada na tekstu koji može biti i jako kratak i jako dug, ovisno o tome koliko je izmjena potrebno u njega unijeti.

Nakon završetka rada na tekstu slijedi potraga za ilustratorom koja se može odvijati na čak 3 načina: 1. pretraživanjem tamošnje baze podataka ilustratora s kojima su ranije surađivali,

2. preko umjetničkih agencija,

3. pregledavanjem radova novih ilustratora.

Izabrani ilustrator obavezan je nakladniku Lantana Publishing najprije dostaviti skice, zatim ih upotpuniti bojom te, naposljetku, predati gotove ilustracije. Naslovnica se izrađuje posebno. Na njoj zajedno rade ilustrator i dizajner.

3.3.1.2. Kriteriji odabira rukopisa

Osnivačica ove nakladničke kuće duboko vjeruje da svako dijete zaslužuje priču pa zbog toga daje priliku piscima iz manjinskih skupina i pričama koje govore o prešućenim temama, Naglasila je kako najviše voli objavljivati slikovnice o ljudima iz različitih zajednica te da priča mora biti pisana jezikom prilagođenim djeci. Ustvrdila je i da ne smije biti duža od 600 riječi jer djeci često ilustracija dočara nešto bolje, nego sam tekst.

3.3.1.3. Suradnja s knjižnicama

Razgovarajući s gospođicom Curry doznali smo da u Velikoj Britaniji posluje veletrgovina posvećena samo knjižnica pod nazivom *JS Peters*. Prodaja knjiga preko nje prvi je oblik suradnje Lantana Publishiga s knjižnicama, a ima ih mnogo. Protežu se od uključenosti autora i ilustratora u knjižnične aktivnosti poticanja čitanja do sudjelovanja u radu nacionalne Udruge školskih knjižnica s ciljem predstavljanja novih izdanja školskim knjižničarima upravo na konferencijama koje organizira Udruga.

3.3.1.4. Suradnja s autorima

Nakon objave knjige prolazi se kroz čitav niz promotivnih aktivnosti koje obuhvaćaju: promociju knjige i samog autora u lokalnim školama, knjižnicama i drugim zainteresiranim organizacijama, dogovaranje mnoštva intervjua, promicanje knjige na Instagramu, Youtubeu i drugim društvenim mrežama...

3.3.1.5. Promocija vlastitih izdanja i prikupljanje sredstava za njihovo objavljivanje

Sudeći prema odgovorima koje smo dobili zaključujemo da se ovaj mali nakladnik zna izboriti za svoje mjesto na tržištu knjiga za djecu. Uspostavio je suradnju s domaćim i inozemnim promidžbenim i prodajnim agencijama kroz čiji se rad njihova nova izdanja prodaju i promoviraju svim potencijalnim kupcima i dobavljačima u Velikoj Britaniji i SAD-u. Promovira se i dostavljanjem primjeraka pozitivnih recenzija svojih slikovnica brojnim medijima i utjecajnim osobama na društvenim mrežama, kao i izradom video najava knjiga te mnogih drugih promidžbenih materijala. Sredstva za objavljivanje ne prikuplja, nego prihod od prethodne prodaje ulaže u nova izdanja. Lijepo je znati da mu tržišne okolnosti to dopuštaju. Hrvatskim malim nakladnicima takvo što predstavlja nemoguću misiju.

3.3.2. Prikaz poslovanja nakladnika Rose Stories kroz sažetak intervjua s predstavnicom Rozemarijin Houben

Gospođica Houben nije imala posebnih zahtjeva pa je odgovarala na ista pitanja kao i hrvatski nakladnici.

3.3.2.1. Stvarni troškovi proizvodnje jednog primjerka edukativne slikovnice u Nizozemskoj

Rečeno nam je da su minimalni troškovi 8000 eura, a maksimalni 20.000 eura. Prosječni troškovi proizvodnje knjige su oko 14.000 eura. U ovu cijenu uključeni su: sati izdavača, marketing, troškovi ponude knjige, predujmovi za autore (pisca i/ili ilustratora i/ili fotografa), troškovi uređivanja itd.

3.3.2.2. Određivanje tržišne cijene knjige

Tržišnu cijenu knjige u Rose Storiesu određuju stavljanjem posebnosti određenog vlastitog izdanja u odnos s cijenama sličnih primjeraka prisutnih tržištu. Najčešća tržišna cijena njihovih slikovnica kreće se u rasponu od 12,95 do 15,95 eura.

3.3.2.3. Iznos autorskih honorara

Svaki autor dobiva predujam od 1500 eura. Veća prodaja povećava i postotak koji isplaćuju autorima, a početna brojka iznosi 10 posto po prodanom primjerku. Ako je knjiga plod suradnje više autora utvrđeni postotak dijeli se na sve njih.

3.3.2.4 Kriteriji za odabir rukopisa

Kako bi neki rukopis bio objavljen u nakladničkoj kući Rose Stories mora zadovoljiti barem 5 od 9 navedenih kriterija:

- Glavni lik ima drugačiju pozadinu od (samo) nizozemskog / zapadnog svijeta.
- Glavni lik je i sam moćan uzor ili knjiga prikazuje inspirativne uzore.
- Autor ima drugačiju pozadinu od (samo) nizozemskog / zapadnog svijeta.
- Autor je poznat i / ili na drugi način utjecajan ili inspirativan.
- Kvaliteta rukopisa je visoke kvalitete (u smislu jezika, strukture, priče) ili ima potencijal biti u suradnji s iskusnim urednikom.

- Priča je inovativna u usporedbi s knjigama koje smo prethodno objavili ili se lijepo slaže s njima.
- Priča nudi iznenađujući pogled na temu kojom se bavi ili je ispričana u iznenađujućem obliku.
- Priča doprinosi predstavljanju današnjeg društva u svoj njegovoj raznolikosti.
- Knjiga se može prodati i ima komercijalni potencijal.

Primjećujemo djelomično podudaranje u kriterijima s britanskim, ali i hrvatskim nakladnicima.

3.3.2.5 Tiskane knjige ili e knjige?

Objavljuju i tiskane i e knjige, premda prevladavaju tiskane. U veljači ove godine kada je intervju održan za objavljivanje se pripremala knjiga na Watpadu. Vjerujemo da je sada već neko vrijeme na tržištu.

3.3.2.6 Prodaja knjiga po simboličnim cijenama

Ovaj je segment ostao nedotaknut. Nakladnicima diljem svijeta simbolične su cijene nužno zlo o kojemu ne vole govoriti niti mu pribjegavati.

3.3.2.7 Zadovoljstvo količinom edukativnih slikovnica na tržištu

U Rose Storiesu veće nezadovoljstvo proizvodi kvaliteta, nego količina postojećih edukativnih slikovnica. Naša sugovornica smatra da se objavljuje previše sličnih slikovnica, a djeci je potrebno da kroz čitanje priča temeljenih na različitim iskustvima uče biti tolerantni.

3.3.2.8 Proces izrade edukativnih slikovnice

Mislim da se dobra obrazovna knjiga stvara predstavljanjem različitih perspektiva. Kao primjer željela bih navesti knjigu iz povijesti. Knjige iz povijesti koje poznajemo i koje su nas učile povijesti u srednjoj i osnovnoj školi napisane su iz jedne perspektive: zapadne. U to je

važno unijeti raznolikost. Što se tiče slikovnice, mislim da je važno da djeca uživaju čitajući knjigu i gledajući ilustracije, na taj način uče važne lekcije dok se zabavljaju.- tako glasi odgovor gospođice Houben i premda ne opisuje sam proces izrade edukativne slikovnice naglašava stvari koje su nakladničkoj kući Rose Stories, kao proizvođaču edukativnih knjiga jako važne i na koje se fokusiraju prilikom izrade.

3.3.2.9 Kako privući dječju pozornost?

Svi su ispitanici na ovo pitanje odgovorili slično. I ovdje je spomenuta važnost dobrih ilustracija povezanih s tekstom u kojemu maleni čitatelji mogu prepoznati sebe i svoju okolinu. Čini se da je to, prema mišljenju odabranih nakladnika, najuspjelija kombinacija za privlačenje dječje pozornosti, što je zapravo logično. Naposljetku, djeca god boravila, ostaju djeca.

3.3.2.10. Promidžba edukativnih slikovnica i prikupljanje sredstava za njihovo objavljivanje

Promoviranje se odvija na dva načina: preko društvenih mreža i na sajmovima. Saznali smo da je i u Nizozemskoj malim nakladnicima teže dobiti financijska sredstva za objavljivanje novih naslova iz državnih fondova zbog toga, Rose Stories često ulazi u projekte koji podrazumijevaju partnerstvo s većim nakladničkim kućama i drugim društvenim organizacijama, povećavajući si tako šanse za ostvarivanje prava na sufinanciranje izdavanja.

3.3.2.11 Uvoz knjiga

Iako je mali nakladnik Rose Stories uvozi knjige iz Engleske i SAD-a, trenutno istražuju njemačko tržište.

3.3.2.12 Prodaja

Naše su knjige registrirane kod [CB](#) -a i mogu se naručiti putem različitih web stranica, uključujući Bol.com (jednog od najvećih internetskih prodavača u Nizozemskoj) . Osim toga,

mogu se naručiti putem naše vlastite web stranice, kao i kupiti u različitim knjižarama. Trenutno imamo i 1 knjigu koju objavljujemo putem [Wattpada](#).

3.3.2.13 Suradnja s autorima

Prema riječima gospođice Houben, moguća su dva oblika suradnje s autorom. U prvom autor nudi nakladniku vlastitu ideju i rukopis, a u drugom nakladnik ima ideju pa poziva autora na suradnju i zajedničku realizaciju određene zanimljive ideje. Naravno, češći je i poznatiji prvi oblik.

3.3.2.14 Suradnja s knjižnicama

Rose Stories s knjižnicama ostvaruje dobru suradnju. One rado i redovitu uvrštavaju izdanja ovog nakladnika u svoj fond i pomažu im pri organizaciji promocija novih naslova. Zauzvrat se autori uključuju u knjižnične programe.

Slijedeća dva odgovora nećemo mijenjati i sažimati jer nam se čini da vrlo jasno ocrtavaju razliku između hrvatskog i nizozemskog tržišta, ali i životnih standarda stanovnika.

3.3.2.15 Utvrđivanje naklade svakog izdanja

Budući da nismo velika izdavačka kuća, često radimo s malim nakladama. Pogotovo u slučaju slikovnica, nikada ne pretpostavljamo veliku prodaju. Konkurencije jednostavno ima, tržište slikovnica je prilično zasićeno. Zato često počinjemo s nakladom od 1000. Ako se pokaže uspješnim, radije ćemo naručiti više nego na kraju baciti knjige. To je drugačije za druge knjige za koje znamo da će uspjeti. Tada je naklada mnogo veća (oko 6000 po nakladi).

3.3.2.16 Prodaja knjiga na tjednoj bazi

Nažalost, nemam točan uvid u to. Ako je knjiga tek objavljena, možemo prodati 50 primjeraka tjedno samo jedne knjige. Ali ako neko vrijeme ne izađe ništa novo, postoje i dani kada je ovo puno manje.

3.3.2.17. Prodaja knjiga u stvarnoj vs. prodaja u web knjižari

Nedvojbena prednost dana web knjižari, uz obrazloženje kako stvarne knjižare često kupe amo nekoliko primjeraka nekog djela. Niti jednom nakladniku to zasigurno nije isplativo.

3.3.2.18. Suradnja s grafičkim urednicima

Suraduju s već otprije im poznatim stručnjacima, prema ustaljenoj šabloni.

3.3.2.19. Kriteriji odabira tiskare

Posebno paze na to da odaberu tiskaru koja rabi FSC (ekološko papir) i da se tiskara nalazi u Amsterdamu ili barem u Nizozemskoj jer im je nezgodno iz daleka pratiti proizvodnju, premda se ponekad odlučuju i za tu mogućnost.

3.3.2.20. Ulazak u suizdavaštvo?

Nakladnička kuća Rose Stories do sada je samo jednom ušla u suizdavaštvo jer nije imala financijske mogućnosti za ostvarenje dobre ideje. Sudionica našeg istraživanja svjesna je položaja malih nakladnika pa ne odbacuje mogućnost da se to ponovi.

3.3.2.21. Dječji otpor prema čitanju i njegov utjecaj na nakladništvo

Otpor je prisutan, smatra naša sugovornica i to zato što djeca čitanje povezuju s dosadnim i preteškim knjigama koje im se nameću u školi, a to je potpuno pogrešno. S pravom tvrdi kako je je važno djecu od malih nogu upoznati s čudesnim svijetom čitanja, u kojem mogu izraziti vlastitu maštu i doživjeti avanture zajedno s glavnim likovima te kako knjiga ne mora doslovno opisivati lekcije. One se mogu prenijeti implicitno kroz knjige. Mi se slažemo i dodajemo kako važnu ulogu u izgradnji ljubavi prema čitanju imaju trud, razumijevanje i motivacija školskog knjižničara.

Sugovornica je procijenila i kako otpor postoji kod svih potencijalnih skupina čitatelja i da utječe na nakladništvo, ali nam nije znala reći u kolikoj mjeri utječe na nakladništvo jer je nova u poslu.

Istovremeno je zanimljivo primijetila kako u Nizozemskoj čitanje postaje sve popularnije, što nas je izrazito zaintrigiralo i razveselilo

3.3.2.22. Knjige koje se nalaza na popisu literature koja je korisna za poticanje čitanja kod djece i mladih trebaju sadržavati:

- *veću raznolikost kada je u pitanju etnička pripadnost*
- *više jakih djevojke kao glavni lik (pa manje stereotipnih prikaza djevojke)*
- *biti više usredotočene na prikazivanje različitih ljudi koji uživaju provoditi vrijeme zajedno , prenijeti poruku: svi su jednaki.*
- *implicitno bavljenje temama poput rasizma / seksizma (podizanje svijesti među djecom u ranoj dobi)*
- *više ilustracija / obojenih autora*

U ovom smo poglavlju prikazali poslovanje hrvatskih i inozemnih nakladnika edukativnih slikovnica. Zaključke koje smo donijeli ćemo i iznijeti u samom zaključku.

4. Zaključak

Slikovnice su prve knjige s kojima se djeca susreću te kao takve imaju važnu ulogu u njihovom odgoju i obrazovanju. Predmet našeg proučavanja bile su edukativne slikovnice jer njih smatramo prvim izvorima znanja primjerenima djeci različitih uzrasta.

U ovom radu se nastojalo dati najjasniji mogući uvid u stvarno stanje unutar hrvatskih i svjetskih krugova nakladnika edukativnih slikovnica. Prije samog istraživanja stanja u suvremenim nakladništvima, proučili smo kako je tekao povijesni razvoj slikovnice u Hrvatskoj i svijetu. Temi povijesnog razvoja slikovnice, posvećena su početna poglavlja rada.

Istraživanje se sastojalo od procjene kvalitete odabranih izdanja hrvatskih i inozemnih edukativnih slikovnica i njihove međusobne usporedbe te od intervjua s hrvatskim i inozemnim nakladnicima edukativnih slikovnica.

U njemu su pristali sudjelovati sljedeći nakladnici:

1. Naklada Evenio (Hrvatska)
2. Kašmir promet (Hrvatska)
3. Lantana Publishing (Velika Britanija)
4. Naklada Ljevak (Hrvatska)
5. Naklada Naša djeca (Hrvatska)
6. Naklada Semafora (Hrvatska)
7. Rose Stories (Nizozemska.)

Nažalost, uz svu dobru volju, nismo uspjeli prikupiti više ispitanika jer je nakladnička zajednica u svim područjima jako zatvorena, što isto govori ponešto o stanju na tržištima. Nakon provedenog istraživanja nameću nam se sljedeći zaključci:

1. Hrvatsko i inozemno tržište edukativnih slikovnica ne razlikuju se pretjerano. Na inozemnom su ipak veći predujmovi za autore i naklade samih slikovnica (Hrvatska: 5000kn, a Nizozemska 1500 eura) Na oba tržišta vlada borba za opstanak. Malim nakladnicima bilo gdje u svijetu država rijetko sufinancira objavljivanje knjiga.

2. Premda svuda vlada trend manjeg čitanja, edukativne slikovnice će ostati trajno isplativ proizvod jer će potreba za upoznavanjem okoline i savladavanjem vještine čitanja kod djece uvijek postojati.

3. Uspješnije poslovanje, ali ne nužno i kvalitetnije proizvode, imaju veći nakladnici. To se posebno dobro vidi, ako se međusobno usporede intervjui gospodina Galovića i gospođe Šesto.

4. Inozemni nakladnici ostvaruju bolju suradnju s knjižnicama, dok hrvatski više sudjeluju u programima poticanja čitanja. U inozemstvu se knjige više prodaju u internetskim, nego u stvarnim knjižarama

5. Nakladnici ne vole ulaziti u suizdavaštvo.

6. Mali nakladnici vjeruju u moć priča i okrenuti su postizanju kvalitete proizvoda, a veliki imaju dobre temelje i poslovnu stabilnost pa su okrenuti zaradi.

Svi se nakladnici međutim slažu u jednoj plemenitoj misli, a ona glasi otprilike ovako: *Bez čitatelja nema ni nakladnika, stoga treba neprestano poticati čitanje, posebice kod djece. Djeca koja čitaju, postat će odrasli koji misle i mijenjaju svijet na bolje.* Važno je naglasiti kako je 2021. godina u Hrvatskoj proglašena Godinom čitanja. Sudeći prema odgovorima nakladnika, zaključujemo kako bi upravo oni bili najsretniji kada bi svaka godina bila godina čitanja jer su čitatelji njihovi najzahvalniji kupci.

5. Popis literature

1. Bader, B. American picturebooks from Noah's Ark to the Beast Within. New York ; London : Macmillan, 1976.
2. Batarelo Kokić, I. Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica. // Školski vjesnik : časopis za pedagošku teoriju i praksu, 64, 3(2015), str. 377-398. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/151350> (15.6. 2021.).
4. Batinić, Š. ; Majhut, B. Od slikovnjaka do vragobe : hrvatske slikovnice do 1945. : Hrvatski školski muzej, Zagreb, od 27. ožujka do 15. travnja 2001. Zagreb : Hrvatski školski muzej, 2001. Str. 18-82.
3. Batinić, Š.; Majhut, B. Počeci slikovnice u Hrvatskoj. // Kakva je knjiga slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 23-36.
5. Behrens, K. A recent history of children's literature in America (2015). Dostupno na: <https://blog.bookstellyouwhy.com/a-recent-history-of-childrens-literature-in-america> (12.5.2021.).
6. Bartonja, M. Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu (2015), Dostupno na: <https://www.dinamikom.eu/blog/odgoj-obrazovanje-i-razvoj/495-kako-prepoznati-kvalitetnu-slikovnicu.html> (19.5.2021.).
7. Crnković, M.; Težak, D. Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine. Zagreb : Znanje, 2002.
8. Čačko, P. Slikovnica, njezina definicija i funkcije. // U : Kakva je knjiga slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 12-16
9. Čičko, H. Dva stoljeća slikovnice. // Kakva knjiga je slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 17-20. 18.
10. Diklić, Z.; Težak, D.; Zalar, I. Primjeri iz dječje književnosti. Zagreb : Divić, 1996.
11. Definicija inkluzije Američkog nacionalnog udruženja muzeja. Dostupno na: <https://www.aam-us.org/programs/diversity-equity-accessibility-and-inclusion/facing-change-definitions> (1.5.2021.).

12. EU projekt Every Story Matters, (2020-2022). Dostupno na: <https://www.everystorymatters.eu/> (3.5.2021.).
13. Grafenauer, N. Slikanica in njeno sporočilo. // Slovenska slikanica in knjižna ilustracija za mladino 1945 –1971. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1978. Str. 7 – 14
14. Hameršak, M.; Zima, D. Uvod u dječju književnost. Zagreb : Leykam International, 2015.
15. Huseinović, K. Oskar. Zagreb : Kašmir promet, 2008.
16. Kalinić Lebinec, D. Kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu. // Medijska pismenost.hr. 2018. Dostupno na: <https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-kvalitetnu-slikovnicu/> (13.6.2021.).
17. Kakva je knjiga slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000.
18. Križanović, M. Hrvatska slikovnica kao vrsta dječje književnosti i kao nakladnički proizvod u prošlosti i danas : diplomski rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 2020.
19. Kos-Paliska, V. Likovni govor slikovnice. // Dječja knjiga u Hrvatskoj danas : teme i problemi : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 1997. Str. 88-92.
20. Kašmir promet, Dostupno na: <https://kasmir-promet.hr/> (1.7.2021.).
21. Lantana publishing, Dostupno na: <https://lantanapublishing.com/> (8.8.2021)
22. Majhut, B.; Zalar, D. Slikovnica. // Hrvatska književna enciklopedija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2008. Dostupno na: <https://bib.irb.hr/prikazirad?&r=343733> (10.5.2021.).
23. Majhut, B. Počeci hrvatske slikovnice. // Dijete, vrtić, obitelj : časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima. 19, 71(2013), str. 20-22. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/145409> (20.5.2021.).
24. Martinović, I.; Stričević, I. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. // Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova. 4, 1 (2011), str. 39-63. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/92392> (17.6.2021.).
25. Miljan, Z. (2013). Dječje radosti 19. stoljeća – slikovnica – edukativna dječja igračka, Povijest u nastavi, 21(1), 1-21. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/120404> (5.5.2021.).

26. Nacionalna kampanja za poticanje čitanja djeci od najranije dobi „Čitaj mi“, Dostupno na: <http://www.citajmi.info/slikovnica/> (22.7.2021.).
27. Naklada Naša Djeca. Dostupno na: <https://www.nasa-djeca.hr/> (30.6.2021.)
28. Narančić Kovač, S. Jedna priča i dva pripovjedača: pripovjedne perspektive u dvojneme dikursu suvremene slikovnice : doktorska disertacija. Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 2011. Str. 19-20.
- 29 Narančić Kovač, S. Jedna priča - dva pripovjedača : slikovnica kao propovijed. Zagreb : Artresor naklada, 2015. Str. 7.
30. Nikolajeva, M.; Scott C. How picturebooks work. New York ; London : Garland, 2001.
31. Nikolajeva, M. Verbal and visual literacy: the role of picturebooks in the reading experience of young children. // Handbook of Early Childhood Literacy. London : New Delhi; Thousand Oaks : Sage Publications, 2003. Str. 235 – 248.
32. Naklada Evenio. Dostupno na: <https://evenio.hr/> (25.6.2021.).
33. Naklada Ljevak. Dostupno na: <https://www.ljevak.hr/11591-naklada-ljevak> (30.6.2021.)
34. Naklada Semafora. Dostupno na: <https://semafora.hr/> (19.7.2021.).
35. Petrović-Sočo, B. Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje. Zagreb : Alinea, 1997. Str. 9-12.
36. Rose Stories. Dostupno na: <http://www.rosestories.nl/> (10.3.2021).
37. Santoro, I. Pisani svet slikanice. // Razmerja med slikovnimi in besednimi sporočili : zbornik Bralnega društva Slovenije. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2009. Str. 63-74.
38. Slikovnica. // Hrvatska književna enciklopedija. Zagreb : LZMK, 2012. Sv. 4.
39. Simčić, L. Uporaba slikovnice u vrtiću i obitelji: završni rad. Pula : Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2020.
38. Slonić Oscar – prva hrvatska slikovnica za iPad, iPhone i iPod Touch. Klinfo.hr, 2012., Dostupno na: <http://klinfo.rtl.hr/izlog/djecji-izlog/slonic-oscar-prva-hrvatska-slikovnica-zaipad-iphone-i-ipod-touch> (28.6.2021.).

39. Štefančić, S. Multimedijalna slikovnica. // Kakva je knjiga slikovnica : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 83-96.
40. Verdonik, M. (2016). Slikovnica – prva knjiga djeteta: Nastavni materijal. Dostupno na: http://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_z_a_web_SPK_D.pdf
41. Zalar, D. i sur. Slikovnica i dijete: kritička i metodička bilježnica 1. Zagreb : Golden marketing i Tehnička knjiga, 2009.

6. Dodatak:

Transkripti intervju s nakladnicima

6.1. Intervju s urednikom izdanja Naklade Naša djeca Manetom Galovićem

1. Koliki su stvarni troškovi izrade primjerka knjige?

Pitanje je preopćenito za konkretan odgovor jer cijena izrade slikovnice (osim teksta i ilustracije) ovisi o dodatnoj opremi i uvezu. Načelno, najjeftinije su slikovnice s mekim uvezom, a najskuplje su kartonirane slikovnice s dodacima (npr. plišana uha, razne teksture na unutarnjim stranicama i slično) ili zvučnim modulom s više zvukova (sviralice, zvukovi raznih životinja i slično.)

2. Kako određujete tržišnu cijenu izdanja svojih knjiga?

U obzir uzimamo niz faktora, nabavna cijena slikovnice, troškovi prijevoza te rabat knjižara i ostalih prodajnih mjesta.

3. Koja je naknada za autore koji rade s vama?

Naknada ovisi o vrsti posla, je li riječ o autorskom tekstu, prijevodu, prilagodbi ili pak ilustraciji (koliko ima ilustracija, koja tehnika...). Prema dogovoru sastavljamo autorski ugovor kad se definiraju svi zahtjevi.

4. Kriterij odabira rukopisa?

Kvaliteta.

5. Na kojem mediju objavljujete?

Tiskane knjige.

6. Prodajete li knjige po simboličnim cijenama i zašto?

Nekim starijim naslovima za vrijeme sajma (Interliber i slično) snizimo cijenu i do 80% kako bismo rasprodali zalihe i otvorili mogućnost novim naslovima iste ili slične tematike.

7. Jeste li zadovoljni količinom edukativnih slikovnica na tržištu?

Uvijek može bolje.

8. Kako nastaju dobre edukativne slikovnice?

Od dobre ideje do realizacije prođe više mjeseci. Nužno je razumijevanje svih koji su uključeni u proces izrade: autora, ilustratora, urednika i onih koji rade grafičku obradu odnosno prijelom slikovnice.

9. Što privlači pažnju najmlađih čitatelja?

Simpatični likovi, poznati likovi...

10. Kako promovirate svoje knjige i kako prikupljate sredstva za njihovo objavljivanje?
Reklamnim kampanjama u knjižarama i na društvenim mrežama. Budući da smo među većim nakladnicima, prisutni smo s više stotina naslova na tržištu i njihovom uspješnom prodajom održavamo bonitet tvrtke.

11. Iz kojih zemalja uvozite knjige (distributere)?

Partneri su nam iz UK-a, Njemačke, Francuske, Španjolske, Belgije, Italije, Poljske, Australije...

12. Kako prodajete svoju knjigu?

Standardnim prodajnim kanalima: u knjižarama, trgovačkim lancima i na webshopu.

13. Kako surađujete s knjižnicama?

Knjižnice imaju sustav nabave drukčiji od knjižara i trgovačkih lanaca budući da su javne ustanove. Ne šaljem obavijesti o novitetima, pretpostavljam da imaju u bibliotečnom sustavu uvid o novim naslovima na tržištu pa tako vide i naše novitete te ih po potrebi naručuju za svoj fond.

14. Kako surađujete s autorima?

Imamo nekoliko višegodišnjih autora s kojima uspješno surađujemo. Budući da smo malo tržište i izdajemo dječje naslove, surađujemo s provjerenim partnerima.

15. Kako utvrđujete nakladu svakog izdanja?

Analizom tržišta i analizom prodaje.

16 Koliko knjiga, posebice edukativnih slikovnica prodate tjedno?

Zasad dovoljno.

17 Usporedite iznos prodaje u stvarnoj i mrežnoj knjižari

Oba su prodajna kanala stvarna, jedno je fizička knjižara, a drugo je webshop. Nemamo svoju mrežnu knjižaru, taj koncept još ne postoji u Hrvatskoj, to su webshopovi. Dakako, fizičke knjižare imaju (zasad) veći promet zbog tržišnih navika naših kupaca.

18. Kako surađujete s grafičkim urednicima?

Svakodnevno smo u kontaktu prilikom izrade naslova.

19. Po kojim kriterijima odabirete tiskaru?

Kvaliteta i cijena usluge.

20. Ulazite li u suizdavaštvo i iz kojeg razloga?

Ne, nemamo taj običaj.

21. Izrađujete li vlastiti katalog i imate web stranicu?

Da, aktualni katalog izdanja dostupan je na www.nasa-djeca.hr

22. Možete li nešto reći o tome kako uređujete svoje edukativne slikovnice?

Pratimo potrebe tržišta i sadržajno prilagođavamo naš asortiman.

23. Što iz perspektive izdavaštva mislite o otporu čitanja koji djeca osjećaju?

U obiteljima gdje se njeguje kultura čitanja, djeca još nemaju toliki otpor. Problem je višeslojan, a da bi se podigla čitalačka kultura, nužna je otvorenost i suradnja.

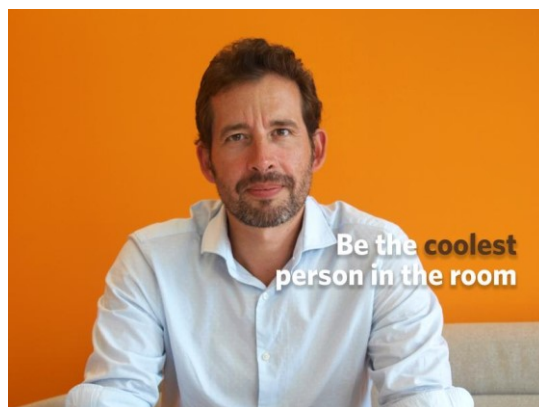
24. Utječe li spomenuti otpor na izdavaštvo?

Svakako.

25. Što mislite, što bi trebali posjedovati naslovi na popisu knjiga pogodnih za poticanje djece i mladih na čitanje?

Ako je riječ o lektirnim naslovima, trebaju biti u skladu s vremenom, aktualni i zanimljivi

Intervju s gospodinom Galovićem održan je online putem 20. lipnja 2021. Hvala mu na susretljivosti, jasnim odgovorima i praktičnosti.

Slika 33. Urednik izdanja Naklade „Naša djeca“ Mane Galović

6.2. Intervju s osnivačicom Naklade Evenio Jelenom Kovačić

1. Koliki su stvarni troškovi izrade primjerka knjige?

U trošak knjige spadaju sljedeće stavke: autorski honorar za pisca, autorski honorar za ilustratora, trošak produkcije (redaktura, lektura, korektura, dizajn, grafička priprema za tisak) i trošak tiska. Teško je odrediti točni trošak jer on ovisi o visini honorara (npr. ilustratori imaju različite cijene) te najviše o opremi knjige (npr. meki uvez je jeftiniji od tvrdog uveza, a važan je i broj stranica knjige, vrsta papira, trošak dorade ako knjiga ima neke specifičnosti). Pojedinačni trošak može se kretati od 10 kn po slikovnici (meki uvez, malo stranica, papir srednje kvalitete), pa sve do 40 ili 50 kn (iznad 32 stranice, tvrdi uvez, kvalitetni papir).

2. Kako određujete tržišnu cijenu izdanja svojih knjiga?

Osim stvarnog troška knjige u cijenu slikovnice treba ukalkulirati i PDV, troškove prodaje (distribucija/slanje do prodajnih mjesta; sufinanciranje troškova dostave kod web shopa jer je cijena dostave za kupca manja od stvarnog troška), troškove promocije i rabate knjižara.

3. Koja je naknada za autore koji rade s vama?

Kao i svugdje u svijetu, između 5-8% od maloprodajne cijene knjige x naklada.

4. Kriterij odabira rukopisa?

Kvaliteta teksta prije svega, ali i drugi faktori: tema priče, poruka, koliko je priča ilustrabilna, ima li priča potencijala na tržištu. Kod terapijskih slikovnica najvažnija nam je korisnost za roditelja i dijete i društvo u cjelini, odnosno vrijednost i važnost teksta za psiho-emocionalni razvoj malih čitatelja.

5. Na kojem mediju objavljujete?

Samo tiskanom za sada.

6. Prodajete li knjige po simboličnim cijenama i zašto?

Ne. Odobravamo određene popuste, ali držimo „value for money“.

7. Jeste li zadovoljni količinom edukativnih slikovnica na tržištu?

Ima ih puno i puno se prevode sa stranih jezika, ali kupci nas traže određene teme koje su sve kompleksnije i sofisticiranije pa tu vidimo svoj prostor za nova edukativna i terapijska izdanja.

8. Kako nastaju dobre edukativne slikovnice?

Uglavnom u suradnji sa stručnjacima koji imaju puno iskustva u radu s djecom, ali i literarnu crtu da svoju struku i poruke koje su važne pretoče u tekst koji je razumljiv djeci i daje im pomoć ili olakšanje.

9. Što privlači pažnju najmlađih čitatelja?

Ilustracije i humor.

10. Kako promovirate svoje knjige i kako prikupljate sredstva za njihovo objavljivanje?

Imamo više kanala promocije – digitalno oglašavanje, bookbloggeri, recenzije... Uglavnom online. Objavljivanje knjiga financiramo vlastitim ulaganjima, uz povremeno sufinanciranje Ministarstva kulture, no sufinanciranje ne prelazi 20% troška na godišnjoj razini.

11. Iz kojih zemalja uvozite knjige (distributere)?

Trenutno ne kupujemo prava na strane naslove već radimo isključivo s domaćim autorima.

12. Kako prodajete svoju knjigu?

Knjižare, terenski predstavnici, vlastiti web shop i vlastita aktivna prodaja.

13. Kako surađujete s knjižnicama?

Uključeni smo u njihovu nabavu i nudimo im aktivno nove naslove. Naši autori gostuju na predstavljajima slikovnica i druženjima s djecom u okviru njihovih književnih programa.

14. Kako surađujete s autorima?

Tako da nam ustupaju svoja autorska djela i sukladno Nakladničkim ugovorima za to dobivaju autorske honorare. Suradujemo i na način da smo im podrška kod njihovih aktivnosti među djecom na radionicama i druženjima.

15. Kako utvrđujete nakladu svakog izdanja?

Ovisno o procjeni tržišnog potencijala slikovnice, ali uglavnom je to 1000 po jednom naslovu.

16. Koliko knjiga, posebice edukativnih slikovnica prodate tjedno?

To ovisi o dobu godine. Ima dobrih i loših perioda i statistika se radi na godišnjoj bazi.

17. Usporedite iznos prodaje u stvarnoj i mrežnoj knjižari.

Prodaja kroz web shop prednjači pred prodajom u knjižarama.

18. Kako radite s grafičkim urednicima?

Grafičke poslove radimo unutar tvrtke.

19. Po kojim kriterijima odabirete tiskaru?

Po omjeru cijene i kvalitete. Nekad uzmemo i malo skuplju ponudu ako trebamo vrhunsku kvalitetu. Imamo tri tiskare s kojima radimo i kojima smo vjerni jer ostvarujemo kvalitetu proizvoda za prihvatljivu cijenu.

20. Ulazite li u suizdavaštvo i iz kojeg razloga?

Za sad ne.

21. Izrađujete li vlastiti katalog i imate web stranicu?

Da. Katalog radimo jednom godišnje u tiskanom i web izdanju, a web stranicu imamo kao i web shop.

22. Možete li nešto reći o tome kako uređujete svoje edukativne slikovnice?

Važno je slušati upute autora teksta i ne mijenjati dijelove koji su važni u stručnom ili edukativnom smislu.

23. Što iz perspektive izdavaštva mislite o otporu čitanja koji djeca osjećaju?

Djeca kojima se čita od prvog dana nemaju taj otpor, pa je izuzetno važno da institucije, izdavači, stručnjaci, odgojitelji, roditelji i svi koji dolaze u doticaj s djecom kontinuirano provode kampanju za osvještavanje važnosti čitanja.

24. Utječe li spomenuti otpor na izdavaštvo?

Naravno. Bez čitatelja nema ni izdavaštva.

25. Što mislite, što bi trebali posjedovati naslovi na popisu knjiga pogodnih za poticanje djece i mladih na čitanje?

Trebali bi biti zanimljivi djeci i pisani za djecu, odnosno imajući na umu dječji pogled na svijet i ono što njih preokupira, intrigira ili im potiče maštu.

Intervju s gospođom Kovačić održan je 25. lipnja 2021. Već dugo nismo susreli toliko empatičnu osobu. Na svemu, a posebno na inspirativnosti, od srca joj zahvaljujemo.

Slika 34 Autorica rada na jednom od posljednjih Interlibera prije pandemije udruštva zaposlenica Naklade Evenio. Jedna od njih je i ilustratorica mnogih njihovih izdanja.

6.3. Intervju s Xehavetom Abrashiem, predstavnikom Naklade Ljevak

1. Koliki su stvarni troškovi izrade primjerka knjige?

Troškovi se sastoje od troškova autorskih honorara (obično oko 14% od maloprodajne cijene bez PDV-a), troška za ilustratora (oko 200 kn/stranici, a slikovnice imaju obično oko 32 stranice), lekture i korekture (oko 12 kn/autorskoj kartici rukopisa koja se računa kao 1800 znakova s razmacima, grafičke pripreme (oko 30 kn po stranici + 1000 kn za naslovnici), trošak uređivanja oko 5000 kn, trošak tiska (oko 12-15 kn/kom ovisno o nakladi i opsegu stranica). Obično jedinični trošak proizvodnje čini oko 30% maloprodajne cijene.

2. Kako određujete tržišnu cijenu izdanja svojih knjiga?

Ovisno o opsegu i nakladi ali najčešće prema uobičajenim cijenama na tržištu koje za slikovnice iznose od 69-99 kn.

3. Koja je naknada za autore koji rade s vama?

Najčešće 10% neto ili 13,47% bruto po prodanom primjerku

4. Kriterij odabira rukopisa?

Prema mišljenju naših iskusnih urednika i recenzenata, a kriteriji su uvijek kvaliteta teksta i ilustracija te primjerenost za čitalačku dob.

5. Na kojem mediju objavljujete?

Najčešće samo u tiskanom mediju, a rjeđe i kao e-knjigu.

6. Prodajete li knjige po simboličnim cijenama i zašto?

Po simboličkim cijena prodajemo samo nakon isteka od 3-4 godine ako se slikovnica nedovoljno prodaje.

7. Jeste li zadovoljni količinom edukativnih slikovnica na tržištu?

Jesmo.

8. Kako nastaju dobre edukativne slikovnice?

Dobrim poznavanjem ponude i potražnje na tržištu, uvida u problematiku čitanja kod najmlađih i drugih analiza i smjernica Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti i obrazovanja.

9. Što privlači pažnju najmlađih čitatelja?

Poznate priče, humor ali i vizualni sadržaj.

10. Kako promovirate svoje knjige i kako prikupljate sredstva za njihovo objavljivanje?

Knjige promoviramo na posebnim promocijama koje organiziramo za pojedinu knjigu, na sajmovima, putem društvenih mreža i putem tiskanih i elektronskih medija (kada imamo zanimljive knjige i teme)

11. Iz kojih zemalja uvozite knjige (distributere)?

Osim uvoza udžbenika za strane jezike ne bavimo se uvozom knjiga na stranim jezicima.

12. Kako prodajete svoju knjigu?

Knjige prodajemo putem knjižara i web knjižara te putem direktne prodaje (knjižnicama, školama, na sajmovima itd.)

13. Kako surađujete s knjižnicama?

Jako dobro. Imamo vlastitu mrežu prodajnih zastupnika koji pokrivaju cijelu Hrvatsku i redovito obilaze knjižnice gdje prezentiraju naše novitete.

14. Kako surađujete s autorima?

Suradnja počinje prilikom prezentiranja ideje i rukopisa i traje intenzivno u prvoj godini prilikom promocija i predstavljanja knjige, a uključeni su i u izradi promidžbenih materijala.

15. Kako utvrđujete nakladu svakog izdanja?

Prema procjeni potražnje na tržištu i potrebi balansiranja troškova proizvodnja s prihodima. To je uvijek stvar procjene i našeg iskustva.

16. Koliko knjiga, posebice edukativnih slikovnica prodate tjedno?

To je teško procijeniti jer gro prodaje ide preko knjižara, a one posluju preko komisije prodaje tako da po isteku mjeseca jave koliko su taj mjesec prodale. Na nivo tjedna je teško procijeniti, ali može se reći da na početku to je po 20-tak tjedno, poslije malo manje, ali računamo da možemo prodati 400-600 primjeraka u prvoj godini, u drugoj pola manje i tako redom.

17. Usporedite iznos prodaje u stvarnoj i mrežnoj knjižari.

To je odnos 5:1 u korist stvarne knjižare.

18. Kako radite s grafičkim urednicima?

Uvijek je rad grafičkog urednika usklađen s urednikom knjige i autorom knjige te svakako sa sadržajem. Imamo i unaprijed definirane standarde grafičkog uređenja knjige ovisno o pojedinoj biblioteci u kojoj se knjiga objavljuje itd.

19. Po kojim kriterijima odabirete tiskaru?

Prema dugogodišnjem iskustvu, opremljenosti strojevima i naravno cijeni tiska. Obično radimo s dvije-tri tiskare koje su se dokazale s dobrom uslugom tiska.

20. Ulazite li u suizdavaštvo i iz kojeg razloga?

U manjoj mjeri imamo i knjiga u suizdavaštvu, pretežno kada inicijalna ideja o objavljivanju knjige dolazi od suizdavača koji nema dovoljno iskustva u uređivanju i distribuciji knjige, a knjiga je nama zanimljiva i uklapa se u naš izdavački koncept.

21. Izrađujete li vlastiti katalog i imate web stranicu?

Uvijek tiskamo i katalog naših recentnih izdanja. Imamo i web stranicu: www.ljevak.hr

23. Možete li nešto reći o tome kako uređujete svoje edukativne slikovnice?

Najčešće ideje dolaze od naših renomiranih autora udžbenika i drugih obrazovnih sadržaja. Uređivanje povjeravamo našim iskusnim urednicima i ilustratorima.

24. Što iz perspektive izdavaštva mislite o otporu čitanja koji djeca osjećaju?

Uvođenje djece u svijet knjiga (slikovnica) treba biti što ranije i to postupno uvažavajući dob djeteta. Put bi trebao biti od slikovnica preko stripa do dječjih priča i romana. Mnogo toga ovisi o odraslih koji posreduju na početku kada djeca još ne znaju čitati. Ako im je štivo zanimljivo steći će naviku druženja s knjigom. Nama kao izdavačima velika konkurencija su crtani filmovi i razne video igre.

25. Utječe li spomenuti otpor na izdavaštvo?

Naravno, djeca sve više vremena provode uz svoje video igre ili televiziju.

26. Što mislite, što bi trebali posjedovati naslovi na popisu knjiga pogodnih za poticanje djece i mladih na čitanje?

U svakom slučaju imati kvalitetan i zanimljiv sadržaj (tekst i ilustracije).

Gospodin Abrashi na upitnik je odgovorio elektroničkom poštom. Zahvale na preciznim i iscrpnim odgovorima idu njemu samome, a na posredovanju i nagovoru na sudjelovanje gospođi Ivani Mirošević, urednici s kojom autorica diplomskog rada ima priliku surađivati zbog stvaranja vlastite slikovnice i bez čijeg angažmana mnoge lijepe i korisne stvari, uključujući i ovaj intervju ne bi bile moguće.

Slika 35. Izlog Knjižare Ljevak

6.4. Intervju s ilustratoricom i kourednicom Kašmir prometa, Andreom Peterlik Huseinović

1. Koja je stvarna cijena proizvodnje primjerka građe?

Knjiga proizvedena u Hrvatskoj je skupa, zbog malih naklada, pa je tako cijena tiska puno skuplja. U troškove se računaju i autorski honorari, kod nas ilustriranje (slikovnice), urednički honorari, priprema za tisak, skladištenje. U prodaji se ne može ostvariti velika zarada, jer su velika konkurencija uvozne Slikovnice tiskane u koedicijama. Proizvodna cijena hrvatske slikovnice je oko 35,00 kn.

2. Kako određujete tržišnu cijenu vašeg izdanja?

Nakladnik bi trebao zaraditi najmanje x 3 od proizvodne cijene, dakle knjiga bi trebala biti 5 x skuplja od proizvodne cijene (da nakladniku ostane tih 3 x nakon što da rabate za daljnju prodaju).

3. Kriterij odabira rukopisa

Treba imati „ono nešto“ što dira dječju dušu i dušu nas odraslih koji smo zauvijek zadržali dijete u sebi. Kao i u glazbi – ne trebaju biti lake note. Jednako tako ne trebaju biti stupidni i prazni tekstovi, jer slikovnice odgajaju buduće čitače i odrasle osobe.

4. Koliki je autorski honorar za autore koji surađuju s Vama?

Ovisno o tome koliko je poznat pisac ili ilustrator. Za slikovnice i knjige za djecu tekst od 1000,00 – 5000,00 kn. Ilustracije su puno skuplje.

5. Na kojem mediju objavljujete?

Tiskanom.

6. Prodajete li knjige po simboličnim cijenama i zašto?

Dajemo popuste na Sajmovima i u raznim akcijama koje imamo na svom Facebooku da bi knjiga lakše došla do kupca. Moramo davati koji puta simbolične cijene, jer ne možemo cijenom hrvatske knjige konkurirati uvoznoj koja se tiska u velikim nakladama.

7. Jeste li zadovoljni količinom edukativnih slikovnica našem tržištu?

To moram priznati ne stignem baš pratiti, treba pitati knjižničare, knjižare i roditelje. Osim što smatram da treba biti više kvalitetnih knjiga za djecu, a manje knjiga kojima je isključivi smisao profit (a sadržaj izuzetno nekvalitetan).

8. Što privlači pažnju malenih čitatelja?

Mi se bavimo samo slikovnicama (predškolskim i ranim školskim uzrastom), i ne bih znala točno definirati što baš djecu privlači našim slikovnicama u svim tim zemljama gdje smo prodali prava. Obično nam kažu da naše knjige zrače dobrotom i toplinom. I sva djeca bilo u Japanu, Kini, Meksiku, Južnoj Americi jednako pozitivno reagiraju na naše knjige.

9: U kojim krugovima nekomercijalni nakladnici promoviraju svoje naslove i kako namičete sredstva za svoja izdanja?

Mi se najviše reklamiramo na Facebooku, koji nam pomaže da dođemo do kupaca. Sredstva za naša izdanja namičemo isključivo izvozom. Čim prodam o neka prava, radimo nove knjige u Hrvatskoj.

10. Iz kojih zemalja uvozite knjige (distributeri)?

*Ne uvozimo. Koji puta kupimo poneki naslov koji nam se sviđa. Zadnje smo kupili ove godine u Bologni, slikovnica *Quijote* s predivnim ilustracijama meksičkog ilustratora.*

11. Kako prodajete vaše knjige?

Vrlo malo u knjižarama, najviše direktno – akcijama na Facebooku.

12. Kako surađujete s knjižnicama?

Knjige prodajemo direktno knjižnicama sami ili preko akvizitera.

13. Kako surađujete s autorima?

14. Kad nam se sviđa nečiji tekst ili ilustracija kontaktiramo autora i ako imamo sredstava objavimo slikovnicu. Ali suradnja se nastavlja i dalje jer mi prodajemo prava naših slikovnica u inozemstvo i promoviramo autore na međunarodnim sajamovima, pa smo tako osim nas prodali djela Sanje Pilić, Ivane Šojat, Mire Radalja, Sunčane Škrinjarić, Ivane Brlić Mažuranić i Vladimira Kirina.

15. Kako određujete nakladu pojedinog izdanja?

Imamo uobičajene naklade 600-1000 primjeraka.

16. Koliko knjiga, posebice edukativnih slikovnica, prodate tjedno?

Ovisno o sezoni, je li predbožićno vrijeme ili ljeto. No to ne pratim, ovisi o tomu imaju li knjižnice novaca ili nemaju.

17. Na koji način surađujete s grafičkim urednicima?

Sama sebi sam grafičko-likovni urednik jer sam završila likovnu akademiju, diplomirala na opremi dječje knjige i godinama pekla zanat.

18. Po kojem kriteriju odabirete tiskaru?

Po kvaliteti otiska i uveza.

19. Ulazite li u suizdavaštvo i iz kojeg razloga?

Ne baš.

20. Izrađujete li vlastiti katalog i imate li web stranicu?

Radimo samo Foreign rights katalog (katalog prodaje prava), imamo svoj web, ali naj bolje nam radi facebook page.

21. Što VI, iz nakladničke perspektive, mislite o otporu prema čitanju kojeg djeca osjećaju?

Danas djeca svako nisu ista kao djeca prije 20-30 godina. Imaju puno više drugih medija, do informacija dolaze na brži način, a nažalost mnoga su pod utjecajem zaglupljujućih tv-emisija i praznoglavnih influencera. Što se tiče čitanja i poticanja čitanja, suprug i ja s djecom imamo samo ugodna iskustva. Na susretu ponudimo da djeca sama čitaju naše knjige i ama baš svako dijete želi pročitati bar jednu stranicu. Imamo pravi red za čitanje. Djeca pročitaju čak četiri slikovnice na svakom susretu.

22. Utječe li spomenut otpor na nakladništvo?

Nama je uvijek bilo isto, no ono što sam primijetila tijekom jednomjesečnih boravku u Kini i susreta, po školama, knjižarama, vrtićima i knjižnicama je da Kinezi izuzetno puno rade na promociji čitanja kod djece. Postoji čak i zanimanje Book promotor.

23. Kako nastaju Vaše edukativne slikovnice?

. Moje autorske slikovnice nastaju na različite načine. Ovisno o emocijama. Koji puta nastanu prvo ilustracije, kao kod Plavog neba, a koji puta prvo tekst, kao kod Ciconie Ciconie, bijele rode. „Ljubav“ sam paralelno slikala i pisala. Koji puta nacrtam nek u skicu – neki lik. Pa ga

zalijepim na vrata. I zna čekati tri godine da oživi u nekoj slici vnici. To je bio slučaj s „Malenim“. Slikovnica „Kad sanjam“ je trebala biti neka druga slikovnica, već sam imala gotove skice i natuknice i onda usred ilustriranja čula sam nek u divnu glazbu. Kad sam pogledala na Youtube, to je bila glazba iz filma Crvenkapica, jednostavno sam makla ilustraciju koju sam crtala i počela crtati Crvenkapicu koja nosi šumu na plaštu. I tad je slikovnica otišla u posve drugom smjeru.

24. Zašto ste se odlučili baviti nakladništvom?

Mislim da sam se nakladništvom i mirisom tiskara i knjiga zarazila još u djetinjstvu. Moja mama je bila likovna urednica u dječjem časopisu „Smib“ i s njom sam išla na probne otiske u „Vjesnik“, gledala slaganja slova, tiskarske strojeve, uzimala u ruke prve primjerke tek otisnutih slikovnica i knjiga, a pored toga sam voljela crtati i jako puno čitati. I obožavala kreirati slova. Mislim da je bilo jasno da ć u završiti u svijetu knjiga. Često se zezam sama sa sobom pa se pitam da li bih bila: Ilustrator? Pisac? Nakladnik? I uvijek kažem sve. U svakom ponovnom životu.

26. Što za Vas znače nagrade koje ste osvojili?

Nagrade su priznanja za rad, ali najveće je priznanje kad tvoja djela putuju svijetom i objavljuju se na različitim jezicima i znaš da ih čitaju mali Kinezi, Japanci, Francuzi, Meksikanci, Česi, Izraelci, Koreanci, Kolumbijci, Nijemci, Talijani..... e to je predivan osjećaj. Jer znaš da si uspio u onome čemu si posvetio svoj život, a ja sam svoj život posvetila stvaralaštvu za djecu.

Ovaj inspirativan intervju održan je 1. srpnja 2021. također online putem. Gospođi Peterlik Huseinović zahvaljujemo na entuzijazmu s kojim je pristupila razgovoru.

Slika 36 *Andrea Peterlik Huseinović, autorica knjiga za djecu, ilustratorica i izdavačica*

6.5. Intervju sa spisateljicom Silvijom Šesto, osnivačicom i glavnom urednicom Naklade Semafora

1. Koja je stvarna cijena proizvodnje primjerka građe?

Stvarna cijena ovisi o vrsti knjige. Kad je riječ o slikovnicama čija naklada se kreće oko 500 primjeraka, proizvodnja je skupa. Obično su cijene teksta i ilustracija oko 12.000 kn, tisak isto toliko te je cijena proizvodnje 24.000 kn. Na taj način cijena jedne autorske slikovnice iznosi 100 kn što je visoka cijena, no nemoguće ju je u ovim uvjetima spustiti.

2. Kako određujete tržišnu cijenu vašeg izdanja?

Tržišna cijena određuje se cijenom proizvodnje. Uz to, distributeri uzimaju 5 0% od te cijene za svoje usluge, tako da je izdavati knjige za djecu u ovom trenutku apsolutno tržišno neisplativo.

3. Kriterij odabira rukopisa?

Rukopis odabirem po kvaliteti. Drugog kriterija nemam.

4. Koliki je autorski honorar za autore koji rade s Vama?

Autorski honorar za slikovnice je cca 5000 kn za tekst.

5. Na kojem mediju objavljujete?

Objavljujem tiskane medije.

6. Prodajete li knjige po simboličnim cijenama i zašto?

Knjige ne prodajem po simboličnim cijenama no često ih darujem i doniram.

7. Jeste li zadovoljni edukativnih slikovnica na našem tržištu?

Zadovoljna sam količinom, no ne i kvalitetom.

9. Što privlači pažnju malenih čitatelja?

10. *Pažnju malenih čitatelja privlače duhoviti i aktualni tekstovi*

11. U kojim krugovima nekomercijalni nakladnici promoviraju svoje naslove i kako namičete sredstva za svoja izdanja?

Nekomercijalni nakladnici promoviraju putem autorskih promocija, putujući do svojih čitatelja. Sredstva namičemo prodajom, no ona su nedostatna pa radimo svakojake poslove i suradnje kako bismo preživjeli.

12. Iz kojih zemalja uvozite knjige (distributeri)?

Ne uvozim knjige.

13: Kako prodajete vaše knjige?

Knjige prodajem putem narodnih knjižnica RH i na sajmovima.

14. Kako surađujete s knjižnicama?

S knjižnicama odlično surađujem.

15. Kako surađujete s autorima?

S autorima surađujem u projektima promicanja čitanja.

16. Kako određujete nakladu pojedinog izdanja?

Nakladu određujem s obzirom na cijenu koja je na granici izdržljivosti. Za slikovnicu je to 500 primjeraka u izdanju kako bi slikovnica mogla stajati 100 kn.

17. Kako promičete svoja izdanja?

Izdanja promičem putem promocija, facebooka i književnim gostovanjima.

18. Koliko knjiga prodate tjedno?

Tjedno prodajem desetak knjiga.

19. Usporedite visinu prodaje u stvarnoj i mrežnoj knjižari.

Nemam mrežnu prodaju.

20. Na koji način surađujete s grafičkim urednicima?

Grafička urednica mi je ujedno i ilustratorica, prelamačica i dizajnerica. Suradujem s njom izuzetno dobro.

21..Po kojem kriteriju odabirete tiskaru?

Imam stalnu tiskaru s kojom surađujem desetak godina kontinuirano.

22. Ulazite li u suizdavaštvo i iz kojeg razloga

22. Ne ulazim u suizdavaštvo.

23. Izrađujete li vlastiti katalog i imate li web stranicu?

Katalog izrađujem povremeno s obzirom na to da prečesto izdajem novitete. Imam web stranicu.

24.. Možete li nešto reći o načinu na koji uređujete svoje edukativne slikovnice?

Uređenje svih mojih knjiga temelji se na svrstavanju u biblioteke. Biblioteke uređujem po ciljnoj skupini, pa tako imam biblioteke za najmlađe, djecu do petog razreda, do osmog, tinejdžere i odrasle.

25. Što VI, iz nakladničke perspektive, mislite o otporu prema čitanju kojeg djeca osjećaju?

Djeca osjećaju otpor prema svemu nametnutome, to je ljudski i prisutno je u svima nama i koji nismo djeca. Posebno nametanje događa se s lektinom. Lektira se treba popularizirati i prezentirati na ležerniji način. Ona bi trebala biti samo početak pravog čitanja literature po izboru.

26. Utječe li spomenuti otpor na nakladništvo?

Otpor ne utječe na nakladništvo.

27. Što prema Vašem mišljenju trebaju posjedovati naslovi koji se nađu na p opisu knjiga pogodnih za poticanje čitanja kod djece ?

Naslovi namijenjeni poticanju čitanja trebali bi obrađivati temeljne ljudske teme kao što su poštenje, hrabrost, samozatajnost, marljivost, ljubav prema drugom ljudskom biću, toleranciju...

Gospođa Šesto na upitnik je odgovorila elektroničkom poštom. Bilo je to još početkom travnja. Puno joj hvala na ažurnosti i iskrenim odgovorima.

Slika 37. *Spisateljica, urednica i izdavačica Silvija Šesto*

6.6. Intervju s osnivačicom Lantana publishinga gospođicom Alice Curry

Gospođica Curry zamolila je da se intervju skрати na pet. osnovnih pitanja pa je tako i učinjeno. Transkript intervju ostavljamo u izvornom obliku, to jest, na engleskom jeziku.

Slika 38. *Osnivačica nakladničke kuće Lantana publishing, Alice Curry*

1. Would you tell us briefly about your editing picture books?

We receive a manuscript through our open access submissions process or we are submitted a manuscript by a literary agent. If we decide the manuscript has potential, we'll notify the author that we'd like to publish their book. When contracts are signed, we start the editorial process which might be very quick for a short picture book that is already in good shape, or take longer if the text needs structural revisions. Once the editing is finished, we seek out an illustrator whose style will complement the text. We either approach illustrators in our database whom we've worked with before or seek out new talent via illustration agencies or by reviewing artists' portfolios. Once contracts are signed, we begin the artwork process; the illustrator submits roughs (sketches) of the full layout, then a sample coloured spread, and ultimately final artwork. The cover will be created by the illustrator in close collaboration with the designer, who will also set the text to the artwork and get the files ready for print.

2. What is your manuscript selection criterion?

We are most keen to find books written by authors from under-represented groups. We tend to focus on books about people and communities (rather than books about animals). The manuscript needs to be the right length (no more than 500-600 words), well-written and child-friendly. We prefer books that explore topics we rarely see on bookshelves and that move us in some way. For picture books, key points for us are to make sure the text isn't overly long, that there isn't too much description when the illustration can show the scene more eloquently, and that the language is age-appropriate.

3. How do you collaborate with libraries?

We sell our books to libraries via the UK library wholesaler JS Peters. We often respond to requests from libraries for author visits. Our authors and illustrators visit the library and read from their books and do fun artwork activities with the children. Sometimes we do virtual visits via a video link up. We also present our titles to various library groups such as the Youth Library Group and the School Library Association in the UK via newsletters and at conferences.

4 How do you collaborate with authors?

Once we've published that author's book, we undergo an extended set of publicity activities that could include a blog tour leading up to the book's publication, an Instagram takeover by the

author for a few day's or a week, a video of the author reading their book for YouTube, one or more interviews, a set of school or library visits, attendance at a literary festival and a book signing at an independent bookshop. We also encourage authors to reach out to their local schools, libraries and bookshops to arrange visits and promote their book.

5. How do you promote your books and how do you raise funds to publish them?

We work with sales teams in the UK and the US who promote our books to book buyers in all the major bookshop chains, suppliers and wholesalers. We submit review copies to a large range of media outlets, bloggers, reviewers and social media influencers. We work with a publicity agency in the US who does the same in America. We often create book trailers and other promotional materials to accompany our books. We don't raise funds to publish them – we invest revenues from previous book sales into creating new titles.

Odgovore smo dobili elektroničkom poštom, početkom kolovoza. Raduje nas što je, nakon mnogo promišljanja, naša uvažena sugovornica ipak pristala sudjelovati

6.7. Intervju s predstavnicom Rose Storiesa Rozemarijin Houben

Gospođica Houben i ja vodile smo ugodan razgovor preko Zoom platforme još početkom ožujka. Bila je prva koja je pristala na intervju i to je učinila sa zadovoljstvom. Na njenom srdačnom angažmanu, od srca zahvaljujemo. I ovaj transkript također donosimo u izvornom obliku, na engleskom jeziku.

Slika 39. *Predstavnica Rose Storiesa Rozemarijin Houben*

1. What is the average cost of producing a copy of the book?

The minimum costs are 8000 euros, up to a maximum of 20.000 euros. The average cost of producing a book is about 14.000 euros. In this price is included: the hours of the publisher, marketing, the costs of offering the book, the advance payments for the creators (writer and/or illustrator and/or photographer), editing costs, etcetera.

2. How do you determine the market price of your book edition?

First, we look at the prices of similar books. Then we look at certain specific features of the book (is there a CD-rom with it, are the illustrations very special due to the use of certain materials) and adjust the price accordingly. It is important that a book is not too expensive. We prefer publishing books in the price range of 12,95 to 15,95 euros.

3. What are royalties for writers who work with you?

The royalties start at 10% (if there are two creators this must be divided between them). The more books we sell, the higher the percentages. If we sell 3000 copies, the royalties are 12.5% and higher numbers result in 15%. Each creator gets an advance payment of 1500 euros.

4. What is your manuscript selection criterion?

If the project meets 5 of the 9 criteria below, then this is enough for ROSE stories to continue:

- *The main character has a different background than (only) Dutch / Western world.*
- *The main character is a powerful role model himself, or the book portrays inspiring role models*
- *The author has a different background than (only) Dutch / Western world*
- *The author is famous and / or otherwise influential or inspiring*
- *The quality of the manuscript is of high quality (in terms of language, structure, storyline) or has the potential to be in collaboration with an experienced editor*
- *The story is innovative compared to or a nice addition to the books we have previously published*
- *The story offers a surprising perspective on the theme it deals with or is told in a surprising form*
- *The story contributes to representing today's society in all its diversity*

- *The book is salable and has commercial potential*

5. What medium do you publish on?

Most of our books are printed books. Besides this, we are now publishing one book via Wattpad and we also have ebooks for sale.

6. Do you sell books at symbolic prices and why?

No.

7. Are you satisfied with the amount of educational picture books on the market?

No, certainly not. Or at least not when it comes to the diversity of educational picture books. Often they tell similar stories from a similar perspective. It is of great importance that children learn from different stories, from diverse perspectives.

8. How do good educational picture books come about?

I think a good education book is created by presenting different perspectives. As an example I would like to take a history book. The history books we know and that taught us history in secondary and primary school were written from 1 perspective: the Western. It is important to bring variety in this. As for a picture book: I think it is important that children enjoy reading the book and viewing the illustrations, in this way they learn important lessons while having fun. Therefore, we would like to focus on commercial books that also teach children something. At ROSE stories, we think that is the way to get the message across.

9. What catches the attention of the youngest readers?

A story must be recognizable. It does not matter if the story is about animals or people but the child must recognize himself and his environment in it. Beautiful illustrations work very well, on which there is much to see for the children.

10. How do you promote your books and how do you raise funds to publish them?

We promote the books via our social media and we also have a representative from ROSE stories who goes to the fair with the books. Unfortunately, obtaining money from funds is often difficult for books. Many funds do not give money for the production of a book. With ROSE stories, however, it is often the case that books are part of a larger, broader project. This increases our chances of receiving funds.

11. Which countries do you import books from?

Especially England and the United States of America. We are currently exploring the German market.

12. How do you sell your book?

Our books are registered with the [CB](#) and can be ordered through various websites, including Bol.com (one of the biggest online sellers in the Netherlands). In addition, they can be ordered via our own website, as well as bought in different bookstores. Currently, we also have 1 book that we publish via [Wattpad](#).

13. How do you collaborate with libraries?

Libraries regularly add our books to their collections. Also, they regularly help with the promotion of our books. For example, they organize reading relays or have authors read from their own books.

14. How do you collaborate with authors?

We try to work as closely as possible with makers, in which their ideas and wishes are leading. We are regularly approached by authors with an idea. If this idea fits ROSE stories, we link them to an editor and the idea can become reality. In some other cases we approach authors with an idea that comes from us.

15. How do you determine the circulation of each edition?

Since we are not a large publishing house, we often work with small print runs. Especially in the case of picture books, we never assume huge sales. There simply is a lot of competition, the market for picture books is quite saturated. That is why we often start with a print run of 1000. If it turns out to be a success, we would rather order more than eventually throw away books. This is different for other books that we know will be a success. Then the circulation is much larger (about 6000 per circulation).

16. How many books do you sell per week?

Unfortunately, I have no exact insight into this. If a book is just released, we can sell 50 copies per week of only 1 book. But if nothing new comes out for a while, there are also days when this is a lot less.

17. Compare the amount of sales in a real and online bookstore.

Most books are sold online. Especially via Bol.com and our own website. Bookstores often only purchase a few copies.

18. How do you work with graphic editors?

We have a number of designers who are closely involved with ROSE stories and we prefer to work with them. If a project comes our way then we ask them to join.

19. By what criteria do you choose a printing company?

It is important to us that they work with FSC paper, which is an environmentally friendly paper. We also like to keep production close to home (Amsterdam). However, we sometimes also choose to have it printed in other countries.

20. Are you getting into co-publishing and for what reason?

We have indeed done this once. The main reason for this was that ROSE stories had an idea but not the financial possibilities to realize it. A larger publishing house can then do this.

21. Is there anything you can say about how you edit your educational picture books?

-

24. What do you, from a publishing perspective, think about reading resistance that children feel?

I think that is because reading has a dull, dusty image. Young children have to read classics, which are often on the reading list of their school, which they do not like. Or dull, well-known books are read to them at the primary school. I think it is important to introduce children from a young age to the wonderful world of reading, in which they can express their own imaginations and experience adventures together with the main characters. A book does not have to describe lessons literally, lessons can be conveyed implicitly through books.

25. Does the aforementioned resistance affect publishing?

Yes, I think so, but this also applies (perhaps to a greater extent) to adult books. However, I am hesitant to say much about, as I cannot base this on facts. We have not existed for so long that we actually notice changes in this. On the other hand, we notice that reading books is becoming more popular.

26. What do you think the titles on the list of books suitable for encouraging children and young people should have?

- *more diversity when it comes to ethnicity*
- *more strong girls as the main character (so less stereotypical portrayals of girls)*
- *more focus on different people who enjoy spending time together, to convey the message: everyone is equal.*
- *implicitly addressing themes such as racism / sexism (raising awareness among children at an early age)*
- *more illustrators / authors of color*

7. Popis slika

Slika 1. Prva edukativna slikovnica za djecu *Orbis sensalium pictus*, Dostupno na: http://www.centromanes.org/en/?page_id=246

Slika 2. Portret Jana Amosa Komenskog., Dostupno na: <http://www.digital-guide.cz/cs/realie/myslitele/jan-amos-komensky/>

Slika 3. Portret nakladnika J. Bertucha, Dostupno na https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Justin_Bertuch

Slika 4. Crteži iz Bertuchove dječje enciklopedije, Dostupno na: <https://www.flickr.com/photos/morton1905/16536903515>

Slika 5. Naslovnica petog izdanja *Struwwelpetera*,, Dostupno na: https://www.amazon.com/Struwwelpeter-Lustige-Geschichten-drollige-Bilder/dp/9176379841/ref=pd_lpo_3?pd_rd_i=9176379841&psc=1

Slika 6. Unutrašnjost *A Little Pretty Pocket-Book*, Dostupno na: <https://18thcbritishchildrensliterature.weebly.com/1744---a-little-pretty-pocket-book.html>

Slika 7. Naslovnica prvog izdanja *Čarobnjaka iz Oza*,, Dostupno na: [https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Carobnjak_iz_Oza_\(roman\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Carobnjak_iz_Oza_(roman))

Slika 8. Ilustracija u slikovnici *Mala zvernica*, Dostupno na: https://www.google.com/search?q=mala+zvernica&rlz=1C1PRFG_enHR728HR728&sxsrf=ALeKk02mZTJaonA-ZZ2LgwVh1YbfIsm-IA:1629324938958&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj51NaxzLvyAhUKkMKHcGsCFAQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1242&bih=5

Slika 9. Unutrašnjost slikovnice *Sveti Nikola u Jugoslavij*, Dostupno na: <https://vdocuments.mx/sv-nikola-u-jugoslaviji.html>

Slika 10. Jedna od slikovnica Dinka Chuldobe, Dostupno na: <https://www.facebook.com/406776896194819/posts/1262927593913074/>

Slika 11. Grafički prikaz funkcija slikovnica, Dostupno na: <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/>

Slika 12. Naslovnica nizozemske slikovnice čiji naslov u prijevodu glasi "Odakle dolaze djeca" pomoću koje pripadnici najmlađeg uzrasta mogu spoznati i razumjeti suštinu trudnoće i rađanja djece, Dostupno na: <https://jufbeau.com/recensies/waar-komen-babys-vandaan/>

Slika 13. Unutrašnjost suvremene popularno znanstvene slikovnice „Priča o jednom kaju“ Dostupno na: <https://www.centarkulture.com/znanstvena-slikovnica-prica-o-jednom-kaju/> .

Slika 14. Naslovnica i unutrašnjost britanske pop up slikovnice „Under the ocean“, Dostupno na: <https://shop.tate.org.uk/under-the-ocean-pop-up/14247.html>

Slika 15. Platnena slikovnica hrvatskog obrta za proizvodnju edukativnih „Kikolino handmade“, Dostupno na: <https://www.facebook.com/kikolinohandmade/>

Slika 16. Leporello poetska slikovnica „Zaljubljena u čitav svijet“, Dostupno na: <https://marijaottfranolic.blogspot.com/>

Slika 17. Stranica u multimedijском izdanju slikovnice „Slonić Oskar“ <http://kinfo.rtl.hr/izlog/djecji-izlog/slonic-oscar-prva-hrvatska-slikovnica-zaipad-iphone-i-ipod-touch>

Slika 18. Naslovnica problemske slikovnice „Princess Arabella is a big Sister“, Dostupno na: <https://www.amazon.com/Princess-Arabella-Sister-Mylo-Freeman/dp/1911115723>

Slika 19. Naslovnica problemske slikovnice „San ljetne noći“, Dostupno na: <https://shop.skolskaknjiga.hr/san-ljetne-noci.html>

Slika 20. Naslovnica problemske slikovnice „Something is wrong at my House“, Dostupno na: https://books.google.hr/books/about/Something_is_Wrong_at_My_House.html?id=RIwifp_pMTgkC&redir_esc=y

Slika 21. Naslovnica problemske slikovnice „Čarolija knjižnice“, Dostupno na: <https://shop.skolskaknjiga.hr/carolija-knjiznice.html>

Slika 22. Naslovnica problemske slikovnice „Petar i tramvaj“, Dostupno na: <http://www.djecjaknjiga.hr/knjige/biblioteka-list/petar-i-tramvaj>

Slika 23. Unutrašnjost problemske (terapeutske) slikovnice „Violet's Tamplest“, Dostupno na: <https://lantanapublishing.com/collections/all-books/products/violets-tempest>

Slika 24. Naslovnica problemske (terapeutske) slikovnice „Mišini novi prijatelji“, Dostupno na: <https://www.ljevak.hr/djeca-i-mladi/26320-misini-novi-prijatelji.html>

Slika 25. Naslovnica problemske slikovnice „The Boy and the Airplane“, Dostupno na: <https://www.amazon.com/Boy-Airplane-Mark-Pett/dp/1442451238>

Slika 26. Naslovnica problemske slikovnice „Das kleine Wir“, Dostupno na: <https://www.amazon.com/Das-kleine-WIR/dp/3551518742>

Slika 27. Naslovnica problemske slikovnice „Koronko želi u vrtić i školu“, Dostupno na: <https://www.hocuknjigu.hr/proizvodi/knjige/knjige-za-djecu/slikovnice/koronko-zeli-u-vrtic-i-skolu>

Slika 28. Naslovnica interaktivne slikovnice, Dostupno na: <https://www.hocuknjigu.hr/proizvodi/knjige/knjige-za-djecu/slikovnice/promotri,-dodirni-i-osjeti>

Slika 29. Grafički prikaz vrsta slikovnica, Dostupno na: <https://www.predskologija.com/slikovnica-svrha-vrste-i-funkcije/>

Slika 30. Naslovnice izdanja koja su bila predmet prve usporedbe, Dostupno na: <https://mozaik-knjiga.hr/proizvod/sretna-beba-zivotinje/>,
https://en.wikipedia.org/wiki/Brown_Bear,_Brown_Bear,_What_Do_You_See%3F

Slika 31. Naslovnice izdanja koja su bile predmet druge usporedbe, Dostupno na: <https://issuu.com/smotanci/docs/kako-je-danko-postao-stablo-issuu>,
<https://www.amazon.com/Great-Kapok-Tree-Amazon-Forest/dp/0152026142?tag=thehuffingtop-20>

Slika 32. Naslovnice izdanja koja su bile predmet treće usporedbe, Dostupno na: https://www.amazon.com/100-Best-Brain-Teasers-Kids/dp/1648768032/ref=sr_1_3?crid=2N05FB59D15EA&dchild=1&keywords=100+best+brain+teasers+for+kids&qid=1629358744&srefix=100+best+br%2Cstripbooks-intl-ship%2C262&sr=8-3, <https://planetopija.hr/kategorija/djecja-knjiga/tema/edukativne-slikovnice/super-365-razmisljalica>

Slika 33. Urednik izdanja „Naklade Naša djeca“ Mane Galović, Dostupno na <https://hr.linkedin.com/in/mane-galovic-7331a945>

Slika 34. Autorica rada na jednom od posljednjih Interlibera prije pandemije u društvu zaposlenica Naklade Evenio. Jedna od njih je i ilustratorica mnogih njihovih izdanja. Privatna arhiva

Slika 35. Izlog Knjižare Ljevak, Dostupno na: <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/tribine-o-kulturno-umjetnickim-dogadanjima-u-zagrebu-20170123>

Slika 36. Andrea Peterlik Huseinović, autorica knjiga za djecu, ilustratorica i izdavačica, Dostupno na: <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/andrea-petrlik/>

Slika 37. Spisateljica, urednica i izdavačica Silvija Šesto, Dostupno na: <https://slobodnadalmacija.hr/kultura/knjizevnost/ljudi-ne-budite-ovce-kad-bismo-vise-dizali-glas-protiv-otklona-od-normale-svima-bi-nam-bilo-bolje-kaze-autorica-za-djecu-i-mlade-silvija-sesto-1000573>

Slika 38. Osnivačica nakladničke kuće Lantana Publishing Alice Curry, Dostupno na: <https://eship.ox.ac.uk/alice-curry-founder-of-lantana-publishing/>

Slika 39. Predstavnicu nakladničke kuće Rose Stories Rozemarijn Houben, Dostupno na: <https://nl.linkedin.com/in/rozemarijn-houben-473651159>

8. Sažetak

Objavlivanje knjiga za djecu i mlade predstavlja poseban sektor nakladništva. Uz pojam knjiga za djecu najprije i najčešće vežemo slikovnice. Slikovnice su prve knjige s kojima se djeca susreću. Iz tog razloga imaju značajnu ulogu u procesu odrastanja. Fokus diplomskog rada pod naslovom „Edukativna slikovnice; usporedba hrvatskih i inozemnih izdanja“ bit će, kao što sam naslov kaže, upravo na edukativnim slikovnicama. Ova specifična vrsta slikovnica u sebi sadrži poučne priče o bilju, životinjama, ljudskim emocijama, djelatnostima, tijelu i obrascima ponašanja. Takav sadržaj pomaže djeci u spoznavanju okoline i savladavanju prvih problemskih izazova. Edukativne slikovnice mogu koristiti i roditeljima i svim ostalim sudionicima odgojno – obrazovnog procesa, u koje se svakako ubrajaju i knjižničari, pri njihovom radu s djecom.

Uvodni dio rada donosi kratku povijest razvoja slikovnice u Hrvatskoj i u svijetu te definiciju edukativne slikovnice. Središnji dio rada posvećen je usporedbi odabranih primjeraka izdanja naših i inozemnih edukativnih slikovnica. Važan dodatak središnjem dijelu ovog diplomskog rada čine intervjui s hrvatskim i inozemnim nakladnicima edukativnih slikovnica, poput Naklade Evenio i Lantana Publishinga

Zaključak sadrži sintezu svega napisanog.

8. Summary

Publishing books for children and young people is a special publishing sector. First and foremost, we associate picture books with the term children's books. Picture books are the first books that children encounter. For this reason, they play a significant role in the process of growing up. The focus of the thesis entitled "Educational picture books; comparison of Croatian and foreign editions "will be, as the title says, on educational picture books. This specific type of picture book contains instructive stories about plants, animals, human emotions, activities, the body, and patterns of behavior. Such content helps children learn about the environment and overcome the first problem challenges. Educational picture books can be used by parents and all other participants in the educational process, which certainly includes librarians, in their work with children.

The introductory part of the paper brings a short history of the development of the picture book in Croatia and in the world and the definition of an educational picture book. The central part of the paper is dedicated to the comparison of selected copies of editions of our and foreign educational picture books. An important addition to the central part of this thesis are interviews with Croatian and foreign publishers of educational picture books, such as Naklada Evenio and Lantana Publishing.

The conclusion contains a synthesis of everything written.